

СОЦИАЛИЗМ – МИЛЛИОНДАРДЫҢ ТАҒДЫРЫ

СОЦИАЛИЗМ КЕЗІНДЕ ӨМІР СҮРГЕНДЕР КЕҢЕСТІК ЖҮЙЕ МЕН БҮГІНГІ УАҚЫТТЫ САЛЫСТЫРА КЕЛЕ СОЦИАЛИСТІК ҚОҒАМНЫҢ СОРАҚЫ ЖАҚТАРЫ КӨП ЕКЕНІНЕ КӨЗДЕРІ ЖЕТІП, СОЛ КЕЗДЕГІ НАҚТЫ ҚАТЕЛІКТЕРДІ РЕСМИ АҚПАРАТТА ЕМЕС, КӨБІНЕ ӘЛЕУМЕТТІК ЖЕЛІДЕ АЙТЫП ЖАТАДЫ. БІРАҚ, ПІКІРЛЕР ӘРТҮРЛІ. РАСЫН АЙТСАҚ, КЕЙБІРІ КЕДЕЙЛЕР МЕН ЖҰМЫСШЫЛАРДЫҢ ӨКІМЕТІ АТАЛАТЫН КЕҢЕСТІК ЖҮЙЕНІ ЖОҚТАП ЖАТСА, КЕЙБІРЕУЛЕРІ СОЦИАЛИЗМ ДЕГЕН ДІНСІЗ ҚОҒАМНЫҢ ЖҮЙЕСІЗДІГІН АЙТАДЫ. ОСЫ ОРАЙДА БІЗ СОЦИАЛИЗМ ТУРАЛЫ ҒАЛЫМДАР ПІКІРІНЕ СҮЙЕНГЕНДІ ЖӨН КӨРДІК. ТӨМЕНДЕ АКАДЕМИК, ОЙШЫЛ ФИЛОСОФ ЕСІМ ҒАРИФОЛЛАНЫҢ СОЦИАЛИЗМ ТУРАЛЫ ЖАЗҒАН ОЙТОЛҒАУЛАРЫНАН ҮЗІНДІ.

Социализм деген – әділеттілікке деген ізденістен туған әлеуметтік тәжірибе. Бірақ – теріс тәжірибе. Ғылымда – теріс тәжірибе де нәтиже болады деген қағида бар.

Социализм – алдымен партия, Кеңес басшыларын, зиялы қауымды өзіне қаратты. Өздері де, избасарлары да тегіс орыс тілінде оқыды. Сол кезде бұйрықты орындамағандардың тұзаққа басы түсе бастады. Құдайға сенудің орнына идеяға сену сыналап қағылды. Құдай орнын идеология басты. Социализм жағдайында өніп-өстік. Алайда бас еркіндігіміз болмады. Үнемі біреулердің жетегінде жүрдік. Айтуға тиісті сөздерді ғана айта алдық. Өз ойымыз тұнып тұрып, өзгенің ойын қайталадық. Өз ойың, өз санаңда тұнба болып шөгіп қала берді. Құптамайтын, қабылдамайтын қағидаларды халық санасына тықпалай бердік. Адам, оның рухы екіге айырылды: бірі – өкімет, партия талабына сай сөйлеу, екіншісі – заман қайшылығына сай қозғайтын – ішкі ойың.

Жеке басыма байланысты айтар болсам, 1980 жылдарға дейін социализм халықты болашаққа алып шығатын қоғам деген шырғада болдым. Күдік осы жылдан бастап ене бастады. Оған дейін коммунизмді сынағандарға мән бере қоймайтынмын. Күдігім қазақ аштыққа ұрынған жылдардан бастап молая бастады. Бұл жылдары француз коммунистерінің «нақтылы социализм» және «теориялық социализм» деген айтыстарына қосылып, мен де соңғысын жақтап жүргенмін. Біздің елдегі «социализмді» теориядан ауытқушылық деп түсіндім.

Бүгінгі күндері қарасам, марксизм – ленинизм дегеніңіз социализм теориясы да, практикасы – әкімшілікке құрылған екен. Оны Маркс те, Ленин де жасырмай айтқан. Олардың пайымдауынша, пролетариат диктатурасы - социалистк қоғам құрудың басты заңдылығы. Бұл бәрімізге белгілі ақиқат, тек оның мәнісіне зер салмағанбыз. Диктатура дегеніміз – әміршілдіктің ең жоғарғы формасы...

Социализмнің құлдық қоғамға айналатынын ағылшын ойшылы Г. Спенсер (1820-1903) «Болашақтағы құлдық» деген еңбегінде айтқан. Бұл шығарма орыс тілінде 1884 жыл Санкт-Петербургте жарық көрген. Оны айтып отырғаным: социализм-

ге қарсылық ертерек қалыптасқан.

Басында революционер, большевик атанған Александр Богданов Лениннің Ресейде құрмақшы болған социализміне қарсы шығып, ол құлдыққа бастайтын жол екенін көре білген. Оның бұл ойын 1905 жылы жарық көрген «Жаңа әлем» кітабынан көре аламыз. Богданов: еңбекті ұжымдық түрде ұйымдастыруда жеке адамның қабілеті есепке алынбайды. Бәрі белгіленген тәртіпке бағынады. Сөйтіп қабілет құнсызданады. Елде «мемлекеттік казарма» тәртібі орнайды. Бұл сөздің растығына көзіміз жетті.

Жағдай осылай бола тұра, көптеген ойлы, зиялы қауым социализмге бой алдырған. Бұл санаға, рухқа түскен дерт.

Одан әлі айырылмай келеміз. Тіптен, кейбіреулеріміз оны аңсаймыз.

Социалистік идея оған сай құрылған қоғам әділеттілікті түпкілікті шеше алмайды. Себебі, социализм кедейлікті мұрат еткен қоғам. Кедейшіліктің өлшемі – кедейшілік. Кедейшілік адамды тұқыртып, тек күн көру қамынан шығармай қойған

қоғамда кедейлік оның рухани өмірін де жайлайды.

Социализм кедейлер қоғамы болғандықтан адамдардың іскерлікпен байлық жасауға ұмтылған әрекеттері мемлекет тарапынан қатаң жазаланып отырады. Адам айтқысыз көптеген шектеулер қойылады. Адамның өмір сүру кеңістігі тарылады. Мұндай жағдайда әділет тек ұран болып, іс жүзінде тоталитарлық жүйе әрекет етті.

Адамның еркін ойлауына мүмкіндік жасалмаған қоғамда әлдеқандай пікір айту – бос сөз. Социализмнің өзге түрі жоқ. Біздің тоталитарлық казармалық социализм деп жүргеніміздің бәрі әншейін социализмді жақтап, қорғаудан жасалған тұжырымдар. Біздің елде орнаған социализм - социализмнің нағыз өзі. Оның өзге түрде көрінуі неғайбіл. Социализм - өз тұрғысында тоталитарлық қоғам болғандықтан, «бостандық», «теңдік» деген ұғымдар да оған жат.

Никита Хрущев коммунистердің XXII съезінде «Коммунизмнің ауылы алыс емес, өне-міне дегенше көкжиектен көрінеді» - деді. Әкесі баласынан: көкжиек деген не? - деп сұраса, баласы:

- Көкжиек дегенің, қанша жүрсен де жеткізбейтін сағым – деген екен.

Сол айтпақшыдай, социалистік идея – әуел бастан утопия. Ол прагматизмге қарсы түсінік. Социализм адамдардың тепе-теңдігін аңсайды. Ал өмірде олай болуы мүмкін емес. Адамның бес саусағы бірдей емес. Демек, кісілерді бір-бірінен ажыратпай және қабілеттерін ескермей саясат жүргізу – ол диктатура.

Михаил Горбачевтің қайта құру саясатында: «Көбірек социализм, көбірек демократия» деген сөздер болды. Нағыз шатасу. Себебі социализм мен демокра-

тия мәндес ұғымдар емес, олар бір-біріне қарсы ұғымдар. Социализмнің тұсында демократия болу мүмкін емес.

Мемлекет асырап-сақтайды деген сана социализмнен қалған. Мемлекетке сеніп өмір сүру деген жалқаулықты, ой мешеулігін туғызады. Нарық жағдайында мемлекет адамдарға қызмет етіп, өмір сүруге мүмкіндіктер ғана туғызу керек. Ал осы мүмкіндікті қалай іске асырасың – ол әркімнің өз шаруасы. Нарық әрбір адамның белсенділігін талап етеді. Социализм заманында әр адамның белсенді болуы қоғамға қауіпті болатын. Ал қазір, керісінше.

Социализм дегеніміз адамның, адамзаттың арман қиялында өмір сүретін объективтік идея, қазақша айтсақ, арман шындығы. Ал капитализм - прагматистік, позитивтік, адамның ерекшеліктеріне сай, оның табиғи қажеттіліктерін өтей алатын нақтылы шындық. Бары осы. Осыны түсіну үшін адамзат орасан мол қателіктерге ұшырап, ұзақ адасты.

Шалшық су сияқты таяздар қаптай бастады. Социализмнің дәрмені 80-жылдары бітіп қалды. Оны социализм жағдайындағы семіз тұрмыстағылар білген жоқ. Қаратаяқтар түсіне бастады. Әлеуметтік теңсіздік – әділетсіздіктің іргетасы. Дүниеге құштарлықтың емі – шүкіршілік пен Тәуба. Адам өз пендешілігін сезінсе - одан арылу жолына түскен жөн. Тарихтың жауы зұлымдық. Өзегі - ізгілік. Бірақ, зұлымдық келте, ізгілік - мәңгілік.

Есім ҒАРИФОЛЛА,
академик, философ
Астана

ҚЫСҚА ДА НҰСҚА

Қасым-Жомарт Тоқаев мәртебелі мейманға ілтипат білдіріп, оның бұл сапары Қазақстан мен Біріккен Араб Әмірліктері арасындағы ынтымақтастыққа тың серпін беретініне назар аударды. Мемлекет басшысы аталған сапар аясында құны 5 миллиард долларды құрайтын 20-дан астам коммерциялық келісімге қол қойылатынын құптады.

Қазақстанда соңғы қоңырау кейінге шегерілді. Биылғы оқу жылының ресми аяқталуы жексенбі күнімен сәйкес келгендіктен, 11-сынып түлектері үшін салтанатты шара мектеп әкімшілігінің шешімімен 23-ші немесе 24-ші мамырда өткізіледі деп хабарлады Білім министрлігі.

2025 жылдың бірінші тоқсанында Қазақстанда бала туу көрсеткіші рекордтық деңгейде төмен болды. Бұл – соңғы 11 жылдағы антирекорд. Қаңтар-наурыз аралығында тірі туған 77,3 мың нәресте тіркелді. Бұл бір жыл бұрынғы кезеңмен салыстырғанда шамамен 16 пайызға аз және кем дегенде 2014 жылдың бірінші тоқсанынан бергі ең төменгі көрсеткіш

Жетісу облысында шомылуға арналған 3 ресми демалыс орны белгіленген. Олар Талдықорған қаласының қалалық жағажайы, Алакөл көлінің жағалауы, Балқаш көлінің жағалауы. Аталған үш орыннан бөлек, басқа су айдындарында шомылуға тыйым салынған.

Облыста орман мекемелерінің материалдық-техникалық базасын нығайтуға облыстық бюджеттен 780 млн. теңге бөлінді, оған 3 өрт сөндіру автокөлігі, 4 трактор, 12 мотоцикл, 1 тіркемелі су таратқыш, 5 патрульдік автокөлік, 1 кіші комплекстік автокөлік, 2 уаз профи және басқада өрт сөндіру құралдары сатып алынады. Қазіргі таңда 2 өрт сөндіру көлігі, 5 патрульдік автокөлік, 4 трактор, 1 МЛПК сатып алынды.

Отбасы, денсаулық, болашақ: Жетісуда репродуктивті денсаулық апталығы басталды. Жатыр мойны обырына қарсы АПВ вакцинациясын түсіндіру жұмыстары да апталықтың маңызды бағыттарының бірі. Былтыр қыркүйектен бастап Қазақстанда 11 жастағы қыздарға арналған вакцинация басталған болатын. Атап өтейік, қазіргі уақытта облыста жатыр мойны қатерлі ісігімен 560 әйел есепте тұр. Ал, адам папиллома вирусымен 3 мыңға жуық адам қамтылған.

«Таза Қазақстан» республикалық экологиялық бағдарламасы аясында Текелі қаласында жастардың қатысуымен «GreenSteppe» атты экологиялық акциясы өтті.

Ресей Федерациясының еңбек сіңірген артисі, Леонид Гайдайдың жұбайы Нина Гребешкова қайтыс болды, деп хабарлайды Ресей кинематографистерінің одағы. Одақтың ресми сайтында 95 жасқа қараған шағында Ресей Федерациясының еңбек сіңірген артисі Нина Павловна Гребешкова 2025 жылдың 10 мамырында өмірден озғаны хабарланған.

(Ақпараттар ашық дереккөздерден алынды)

АЙМАҒАМБЕТОВ МҰҒАЛІМДЕР КЕЗДЕСЕТІН ТАҒЫ БІР МӘСЕЛЕ ШЕШІЛГЕНІН МӘЛІМДЕДІ

Мәжіліс депутаты Асхат Аймағамбетов жазда еңбек демалысына кететін мұғалімдер тап болатын проблема шешімін тапқанын айтты, деп хабарлайды BAQ.KZ тілшісі.

Депутат МӘМС жүйесіне әріптестерімен бірге авторлық түзету енгізгенін айтты.

Мұғалімдер неге жазда 3 айда жарна төлеп отырса да, жүйеден шығып қалып отырды? Өйткені мамыр-маусым айында 3 айдың жарнасын бухгалтерлер бір айда төлеп тастайды. Сол себепті ол басқа 3 айға төлемеген сияқты болып тұрады. Осы заң жобасына түзету енгіздік, ол қолдау тапты, - деді депутат.

Енді 6 ай МӘМС жарнасы төленбесе ғана азаматтар жүйеден шығады.

Аймағамбетов атап өткендей, бұл өзгеріс тек мұғалімдерге ғана емес, еліміздің МӘМС жүйесіне қатысатын барлық азаматына қатысты.

ҚЫТАЙДАН КЕЛГЕН ТОННА-ТОННА ПОЛИЦЕЙ ФОРМАСЫ ТӘРКІЛЕНДІ

Қаржы министрлігі Мемлекеттік кірістер комитетінің мәліметінше, «Хоргос» халықаралық шекаралық ынтымақтастық орталығындағы (ХШЫО) кеден бекетінде Қазақстан Ішкі істер министрлігінің (ІІМ) символикасы бар формалық киімдердің ірі партиясын заңсыз жолмен елге кіргізу әрекеті тоқтатылды, деп хабарлайды BAQ.KZ тілшісі.

Polisia деген тану белгілері бар формалар кедендік және шекаралық бақылау кезінде анықталған.

– Киім-кешек Қытай тарапынан Қазақстан жағына МЦПС қонақтарының жүгін тасымалдаған автокөлікті тексеру барысында табылды. Барлығы 1 775 килограмм болатын 71 орын жүк тәркіленді, – делінген ресми хабарламада.

Комитет мәлімдегендей, ІІМ-нің ресми символикасы бар формалық киімдер жеке пайдалану тауары болып есептелмейді және оларды елге арнайы ережелерге сәйкес түрде ғана алып кіруге рұқсат етіледі. Тәркіленген киімдер уақытша сақтау қоймасына жөнелтілді.

«ҚАНАТТЫЛАР» ИНКЛЮЗИВТІ ТЕАТРЫ ТАЛДЫҚОРҒАНДА

2025 жылдың 14-15 мамыры күндері Талдықорған қаласы өнерсүйер қауым үшін айрықша оқиғамен есте қалмақ. Астана қаласы әкімдігінің жанынан құрылған «Қанаттылар» инклюзивті театры шаһарымызға гастрольдік сапармен келіп, көрерменге үш бірдей қойылымын тарту етті.

Бұл сапар аясында журналистер мен БАҚ өкілдеріне арнайы баспасөз мәслихаты ұйымдастырылып, театрдың басты мақсаты, қойылым мазмұны, әрі болашақ жоспарлары кеңінен талқыланды. Театр ұжымы көрерменге ерекше көңіл күй сыйлап қана қоймай, инклюзивті өнердің қаншалықты биік рух пен шынайы шабытқа толы екенін дәлелдеуді мақсат тұтады.

Гастрольдік сапар барысында көрерменге ұсынылған қойылымдар – ерекше мазмұн мен мағынаға толы дүниелер. 14 мамыр Ақбота Ермаханованың шынайы өмірден алынған «Екі тағдыр – бір өмір» атты автобиографиялық драмасы сахналанды. Қойылымда адам тағдыры қоғаммен үйлесу жолындағы күрес пен рухтың мызғымас қайсарлығы көрініс тапты. 15 мамырда кішкентай көрермендер үшін Өлібек Файзуллиннің «Үй таңдаған лақ» атты ертегісі қойылды. Балаларға арналған бұл туынды мейірімділік, адалдық және таңдау еркіндігі сынды өмірлік құндылықтарды көркем тілмен жеткізеді. Кешкісін, Серік Жүзбайдың қаламынан туған «Өмір-ғайып» мелодрамасы көпшіліктің назарына ұсынылды. Бұл қойылым – адам болмысы, өмірдің өткіншілігі, махаббат пен үміт, тағдыр мен таңдаудың терең философиясы.

«Қанаттылар» ұжымы Талдықорған сахнасында өнер көрсете отырып, еліміздегі басқа қалаларға да ерекше жандарға арналған мәдени орталықтар ашуға түрткі болуды көздейді. Инклюзивті өнер арқылы адамдар арасындағы шекараны жойып, рухани тұтастыққа үндейді. Әсерлі қойылым мен шынайы эмоция көрермен жүрегінен орын тауып, көпшілікті терең ойға жетеледі. Театр өнері – тек сахнадағы көрініс емес, бұл – өмірдің өзі. Ал олардың әр кейіпкері – жүректен шыққан өнердің шынайы иесі.

АЛҒАБАС АУЫЛЫНДА ЖАҢАРТЫЛҒАН ЕСКЕРТКІШ АШЫЛДЫ

Алғабас ауылында Ұлы Жеңістің 80 жылдығына орай жаңартылған Ұлы Отан соғысы ардагерлеріне арналған ескерткіштің ашылу рәсімі өтті.

Іс-шараға аудан әкімі Дәулет Кенжеханұлы, аудандық мәслихат депутаты Әлдибек Ғрайбекұлы, «Аманат» партиясының аудандық филиалының төрағасы Мәлік Аманбайұлы, мекеме қызметкерлері, ардагерлердің ұрпақтары, ауыл тұрғындары мен қонақтар қатысты.

Ашылу салтанатында аудан басшысы Дәулет Кенжеханұлы сөз сөйлеп, батыр бабаларымыздың ерлігі мен елге деген адалдығын атап өтті. Шара барысында ескерткішке гүл шоқтары қойылып, соғыста қаза тапқан жауынгерлердің рухына тағзым етіліп, қақтығыстарда қаза болған және бүгінде дүниеден өтіп кеткен, ортамызда жоқ соғыс ардагерлері минуттық үнсіздікпен еске алынды. Іс-шара аудан өнерпаздарының концерттік бағдарламасымен жалғасты.

Айта кетейік, Алғабас ауылдық округінен 242 азамат Ұлы Отан соғысына аттанып, олардың 143-і майдан даласында ерлікпен қаза тапты, 99-ы елге оралып, бейбіт өмірде дүниеден өтті. Сондай-ақ, ескерткіште Ауған соғысында қаза тапқан жерлестеріміздің есімі де мәңгілікке қашалып жазылды.

Бұл ескерткіш – өткенге тағзым, болашаққа аманат. Ол жас ұрпақты отансүйгіштікке, елжандылыққа тәрбиелеудің бірегей үлгісі болып қала бермек.

Зарина МАНАРБЕКҚЫЗЫ

КАСЫМ-ЖОМАРТ ТОКАЕВ ПРОВЕЛ ЗАСЕДАНИЕ СОВЕТА БЕЗОПАСНОСТИ

Под председательством Президента Касым-Жомарта Токаева состоялось заседание Совета Безопасности Республики Казахстан по вопросам развития транспортно-логистической отрасли, - передает Almaty.tv со ссылкой на Акорду. Были заслушаны доклады министра транспорта Марата Карабаева и ряда руководителей центральных государственных органов.

Глава государства в своем выступлении подверг критике ситуацию в транспортной сфере, модернизация которой сдерживается в результате системных проблем и неисполнения планов. Президент отметил трудности с пропуском грузов на границе, неудовлетворительное состояние многих пропускных пунктов, отставание от графика крупных инфраструктурных транзитных проектов.

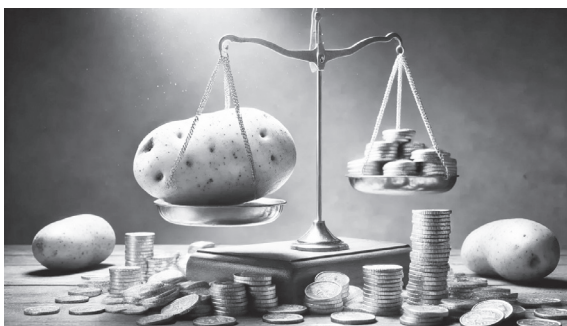
По итогам заседания за упущения в работе Президент объявил выговор министру Марату Карабаеву. Глава государства потребовал принять действенные меры, направленные на решение проблем транспортно-логистической отрасли.

пресс-служба Акорды

МОЛОДОЙ КАРТОФЕЛЬ 1300 ТЕНГЕ

В начале мая в соцсетях пожаловались на цену молодого картофеля — 1300 тенге за килограмм, что даже дороже апельсинов. Это вызвало оживленную дискуссию, и журналисты задали вопрос напрямую вице-министру сельского хозяйства Азату Султанову.

По словам Султанова «Цена связана с технологией возделывания. В Туркестанской и Сарыагашской зонах. Он выращивается под пленкой, что требует дополнительных затрат», а также он отметил, что цены на молодой картофель государством не регулируются, в отличие от «социально значимого» обычного картофеля, цена на который ограничена 390–400 тенге. «Молодой картофель — премиальный товар. Регулирование на него не распространяется, а торговые точки устанавливают свою маржу», добавил он.

(источник Orda.kz.)

ЗАДЕРЖАН С БОЛЕЕ ЧЕМ 300 РОГАМИ САЙГАКА НА 540 МЛН. ТЕНГЕ

В области Жетысу полицейские остановили автомобиль в городе Текели, в багажнике которого находились три коробки, обмотанные скотчем. Внутри — сотни рогов сайгака. Сейчас содержимое изъято и направлено на экспертизу, - сообщает Orda.kz.

По информации МВД, их перевозил житель Темиртау. По предварительной оценке, сумма ущерба составила 539 миллионов 667 тысяч тенге. По факту начато досудебное расследование. Мужчина, подозреваемый в браконьерстве, находится под домашним арестом. За браконьерство предусмотрена уголовная ответственность — ограничение свободы на срок до семи лет, либо лишение свободы на тот же срок с конфискацией имущества и запретом занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью сроком до пяти лет.

АДВОКАТ ДЖОХАР УТЕБЕКОВ УКАЗАЛ НА СТРАННОСТИ В ДЕЛЕ ШЕРЗАТА

Адвокат Джохар Утебеков считает, что полицейские и прокуроры могли отпустить виновных в убийстве Шерзата Полата, передает Ulysmedia.kz.

По словам Утебекова, на месте убийства Шерзата Полата находились 15 человек, из которых 13 попали под следствие. В результате арестовали 11, а на скамье подсудимых оказались лишь 9. При этом адвокат подчеркнул, что всего одного человека обвиняют именно в убийстве.

- Остальные подсудимые лишь «мешали спать соседям»! Их судят за хулиганство! А что тогда мы все видели на видео, если не групповое убийство Шерзата? Почему полиция и прокуроры считают «хуторских» невиновными?! Судья ведет процесс Шерзата юридически безупречно. Но он не может посадить за убийство тех, кого менты и прокуроры УЖЕ отпустили. Уже через годик талгарские «хулиганы» смогут выйти по УДО. И снова будут

убивать «мешать людям спать»? «Хуторские» опять пахнут розами — ушли от Закона! Не это ли они отмечали в ИВС? Не поэтому ли они смеются в суде?, - задаётся вопросом адвокат (орфография и пунктуация сохранены).

КОРОТКО ОБО ВСЕМ

Министерство внутренних дел обновляет правила оформления, выдачи и замены паспортов. В настоящее время проект приказа находится на публичном обсуждении до 26 мая. Предусмотрено исключение: если новый документ ещё не получен, а старый требуется для поездки или другого важного действия, его можно будет временно оставить на руках. Для этого потребуются подать заявление в произвольной форме с объяснением причины. В 2024 году в Казахстане было выдано рекордное количество паспортов — почти полтора миллиона. Самым младшим обладателем бирюзового документа стал 10-дневный младенец, а самым возрастным — 109-летний гражданин.

Некоторые неназванные источники, утверждают, что, якобы, Россия может уйти из Байконура уже в 2026-2028 годах. На что Министерство цифрового развития и авиационной промышленности Казахстана разъяснило, что «Между Республикой Казахстан и Российской Федерацией действует договор аренды комплекса «Байконур», заключённый в 1994 году сроком на 20 лет и продлённый в 2004 году до 2050 года. Эта тема была обсуждена в апреле главами МИД РК и РФ, где речь шла совсем не об отказе от сотрудничества, а наоборот, о развитии совместного космического комплекса «Байтерек». «Байконур» — единственный из используемых РФ космодромов, откуда осуществляются запуски пилотируемых космических кораблей. На территории России есть ещё два космодрома — «Плесецк» и «Восточный», но с них на орбиту отправляют ракеты без космонавтов.

На правительственном часе депутат Мажилиса Ажар Сагандыкова отметила, что, по прогнозам Евразийского банка развития, с каждым годом вопрос водной безопасности в регионе ЦА будет только обостряться, а с 2028 года он и вовсе войдет в фазу хронического дефицита водных ресурсов. Практика свидетельствует о системной неэффективности работы Министерства водных ресурсов и ирригации. По ее словам, программа модернизации водохранилищ и ирригационных систем реализуется медленно, без прозрачности и с резкими задержками по срокам.

Депутаты мажилиса поддержали ужесточение наказания за похищение невесты. По словам мажилисмента Мурата Абенова, помимо штрафа предлагается введение уголовной ответственности с наказанием вплоть до лишения свободы.

- Если девушка до 18 лет, или была признана сила, или в группе лиц, тогда будет более серьезная ответственность - вплоть до 5-7 лет (лишения свободы - прим.). Почему мы эту норму принимаем? За 3 года было 214 жалоб в полицию по принуждению к вступлению в брак, о похищении. Из них всего лишь 10 дошло до суда. В половине случаев ничего не сделали, отпустили. В остальных 205 случаях даже не рассматривали, просто закрыли уголовные дела. Хотя девушка доказывала, что ее похитили, она выпрыгнула из машины, к ней применили силу. Но ничего сделать не смогли, - сказал Абенов.

Глава «Росатома» заявил о скором начале строительства АЭС в Казахстане. Гендиректор госкорпорации Алексей Лихачёв сообщил, что «Росатом» начал строительство малой АЭС в Узбекистане. Первый бетон планируется залить в течение года. Также планируется строительства АЭС малой мощности в Киргизии и во Вьетнаме. Казахстан выбирает подрядчиков для строительства собственной большой АЭС. В шорт-лист потенциальных поставщиков реакторных технологий наряду с российской госкорпорацией вошли корейская компания KHNP, французская EDF и китайская CNNC. Ранее сообщалось, что строительством станции в республике может заняться международный консорциум компаний.

(из открытых источников РК)

ЕГІН ЖАЙЫ

ИТАЛЬЯНДЫҚ ПРУС: АУЫЛ
ШАРУАШЫЛЫҒЫ ҮШІН ҚАУІПТІ ЗИЯНКЕС

ИТАЛЬЯНДЫҚ ПРУС (CALLIPTAMUS ITALICUS) — АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫНЫҢ НЕГІЗГІ ӨНІМДЕРІ ҮШІН ӨТЕ ҚАУІПТІ ЗИЯН-КЕС. БҰЛ ШЕГІРКЕ ТҮРІ ҚАЗАҚСТАННЫҢ ОҢТҮСТІК ЖӘНЕ БАТЫС АЙМАҚТАРЫНДА КЕҢ ТАРАЛҒАН ЖӘНЕ ӘР ЖЫЛДЫҢ КӨКТЕМ МЕН ЖАЗ АЙЛАРЫНДА АУЫЛШАРУАШЫЛЫҚ ДАҚЫЛДАРЫНА ҮЛКЕН ҚАУІП ТӨНДІРЕДІ. ӨСІМДІКТЕРДІҢ КӨП МӨЛШЕРДЕ БҮЛІНУІ, АЛҚАПТАРДЫҢ ЖОЙЫЛУЫ ШАРУАШЫЛЫҚ ҮШІН АЙТАРЛЫҚТАЙ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ШЫҒЫНДАРҒА ӘКЕЛУІ МҮМКІН. СОНДЫҚТАН ОСЫ ЗИЯНКЕСПЕН КҮРЕСУДІҢ ТИІМДІ ӘДІСТЕРІН БІЛГЕНІҢІЗ АБЗАЛ.

Итальяндық прус — ұзындығы 12-30 мм, сұр немесе қоңыр түсті, артқы қанаттары қызғылт немесе қызғылт-сары болатын шегірге түрі. Бұл зиянкес көбінесе шөптесін өсімдіктермен, бірақ егістік дақылдарымен де қоректенеді. Маусым мен шілде айларында олардың белсенділігі жоғары болады. Жұмыртқаларын топыраққа салып, көктемде дернәсілдер пайда болады. Шегірге популяциясы өте тез көбейеді, осыған байланысты олар өте зиянды болуы мүмкін. Итальяндық прустың ауыл шаруашылығына келтіретін зияны өте орасан, егістік алқаптарында көп мөлшерде жиналып, өсімдіктерді жаппай жейді. Олар келесі дақылдарға қауіп төндіреді:

- **Бидай мен арпа** — осы дақылдардың жас өскіндерін толық жояды.
- **Жүгері** — шегіркелер жас тамырлары мен сабақтарын зақымдайды.
- **Күнбағыс** — жапырақтарын жеп, өсімдіктің тіршілік цикліне кедергі келтіреді.
- **Шөп пен шабындық** — мал азығына арналған шөпті жейді, бұл ауыл шаруашылығының басқа салаларына да зиян келтіреді.
- Уақытылы себілген инсектицидтер зиянкестердің таралуын тоқтата алады. Бірақ химиялық заттарды қолданарда, тек рұқсат етілген, экологиялық қауіпсіз препараттарды таңдаған дұрыс.
- Ерте көктемде өңдеу, жаздың басында шегіркелердің дернәсілдері шыққан кезде, химиялық өңдеу тиімді болады. Препарат-

тарды пайдалану уақытын дұрыс таңдау өте маңызды. Шегіркелердің табиғи жаулары — құстар мен басқа да жыртқыш жәндіктерді қорғап, олардың популяциясын арттыруға болады. Бұл экологиялық таза әдіс зиянкестердің популяциясын бақылауға көмектеседі.

• Табиғи негізде жасалған биологиялық препараттарды қолдану да тиімді болуы мүмкін. Зиянкестердің таралуын алдын алу үшін, егістікті үнемі бақылап отыру қажет. Ай сайынғы мониторинг нәтижесінде шегіркелердің популяциясы анықталып, олардың санының көптігін ескере отырып, күрес шараларын дер кезінде жүргізуге болады.

Итальяндық прус — ауыл шаруашылығы үшін өте қауіпті зиянкес. Онымен күресу үшін кешенді шараларды қолдану қажет: агротехникалық, химиялық, биологиялық әдістер мен мониторинг жүргізу. Тек уақытылы және дұрыс қабылданған шешімдер ғана егістіктеріңізді аман сақтап, алқаптардағы өнімділікті қамтамасыз етеді.

Егер сіздің алқаптарыңызда шегіркелердің пайда болуы байқалса, дереу фитосанитарлық қызметтерге хабарласыңыз. Бүгіннен бастап зиянкестермен күресуді бастаңыз!

Назерке ЗЕЙНОЛДАНОВА,
«РФД ж БЭО» РММ Ескелді аудандық филиалының энтомологы

ЗАҢ

ЛЮМИНОФОРЛАРДЫҢ
ІЗДЕРІ АЙҒАҚ ЗАТТАР
РЕТІНДЕ

Соңғы жылдардың статистикалық мәліметтер қылмыскерліктің өсуін көрсетіп отыр. Әсіресе, есірткі бизнесі, заңсыз қару айналымы, мемлекеттік қызметке қарсы қылмыс, пара алу, алаяқтық сияқты қылмыстар.

Жоғарыда көрсетілген қылмыстарды дәлелдеуде көптеген қиындықтар туындайды. Сондықтан қылмыс жасау фактісін дәлелдеуде оперативтік қызметкерлер арнайы химиялық заттарды қолданады. Мұндай арнайы заттарға люминофорлар жатады — олар түрлі қуат түрлерінің әсерінен «суық жарықпен» жарқырауға қабілетті, бірақ қалыпты жарықта көзге көрінбейді.

Оперативтік-ізвестіру қызметінде люминофорлар бопсалау, пара заттарын өңдеу үшін қолданылады. Өңделген заттарды адам ұстаған кезде, люминофорлар қолға, адамның киіміне, заттай жабдықтарға жұғады. Кейін люминофордың іздерін айғақ заттар ретінде қолдануға болады. Дәл осылай табылған және айқындалған люминофорлардың микроіздері арнайы химиялық заттарды сот-сарапшылық зерттеудің объектілері болып табылады. Сарапшылық практика анализі арнайы химиялық заттарды зерттеу бойынша сараптамалар санының өскенін көрсетіп отыр. Негізінен бұл жемқорлықпен күресті күшейтумен байланысты.

Сонымен қатар, оперативтік-ізвестіру қызметінде люминофорларды қолданудың профилактикалық маңызы өте зор. Яғни адамның қылмыс жасау жолына түсу ниетіне психологиялық тоқтау ретінде әсер етеді.

И.И. Цой,
Жетісу облысы бойынша ССИ бас сарапшы

ҚҰТТЫҚТАУ

СӨЗГЕ ЖАН БІТІРГЕН
СЫРШЫЛ ЖҮРЕК

Багила Азанбаеваны жаңа кітабымен құттықтаймыз!

«Алатау» қоғамдық-саяси газетінің тұрақты оқырманы ғана емес, өзекті ой-пікірлерімен, жүрекке жететін мақалаларымен оқырманға жақсы таныс қаламгер Багила Азанбаева жаңа шығармашылық жетістігімен қуантты. Жуырда жарық көрген «Сырластар мен сыйластар» атты кітабы — оның өмір жолы мен жан дүниесінің айнасы іспетті.

Багила апай — өмірдің ащысы мен тұщысын татқан, әр адамның тағдырынан ой түйіп, сол әсерін көркем сөзбен өрнектей білетін жан. Оның жазбалары — шынайылығымен, адам жанын тербейтін тұстарының молдығымен ерекшеленеді. «Сырластар мен сыйластар» кітабы да — көңілдің терең иірімдерінен туған туынды. Бұл жинақта адам мен қоғам, ата-ана мен бала, адалдық пен адамгершілік сынды мәңгілік құндылықтар арқау болған.

Багила Азанбаева — сөз қадірін түсінетін, рухани мұраға жанашырлықпен қарайтын қалам иесі. Оның мақалаларынан қазақы болмыстың иісі аңқып тұрады. Оқырманын бейжай қалдырмайтын дүниелер жазып, «Алатау» газетінің бетінде ұлттық рух пен адамгершілік арнаны дәріптеп келеді.

Бүгінгі шығармашылық қуанышыңыз құтты болсын, Багила апай! Қаламыңыз ұштала берсін, сырлы сөздеріңізбен ел рухын көтере беріңіз. Келешекте де жарқын туындыларыңызбен қалың оқырман қауымды қуанта беруіңізге тілектеспіз.

Ізгі тілекпен — «Алатау» газетінің ұжымы

ТАБИҒАТ

ӨРТ ҚАУІПСІЗДІГІ —
ӨМІР ҚАЖЕТТІЛІГІ

БІР ҚАРАҒАЙДАН МЫҢ СІРІҢКЕ ЖАСАЛАДЫ, АЛАЙДА БІР СІРІҢКЕМЕН МЫҢ ҚАРАҒАЙДЫ ӨРТЕП ЖІБЕРУГЕ БОЛАДЫ. ОРМАНДЫ ҚОРҒАУ МЕН ӨРТТІҢ АЛДЫН АЛУ, АҒАШТАРДЫҢ ЗАҢСЫЗ КЕСІЛУІНЕ ЖӘНЕ БАСҚА ДА ОРМАН ЗАҢДАРЫН БҰЗУШЫЛЫҚТАРҒА ҚАРСЫ КҮРЕС ЖӨНІНДЕГІ ІС-ШАРАЛАРДЫ ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ, СОНДАЙ-АҚ ОРМАН АУРУЛАРЫ МЕН ЗИЯНКЕСТЕРІНЕН, ТАБИҒИ СИПАТТАҒЫ ҚОЛАЙСЫЗ ФАКТОРЛАРДАН ҚОРҒАУ, ОРМАН ҚОРЫНА ҮЛКЕН ЗАЛАЛЫН ТИГІЗЕТІН ОРМАН ӨРТТЕРІ ТУРАЛЫ АЙТПАЙ КЕТУГЕ БОЛМАЙДЫ.

Маусым келісімен барлық қурайлар сыңсып ала жөнеледі. Жалпы өрт туғызушы факторлар жетерлік. Шоқтың шаласынан, сіріңкенің толық өшпеуінен, шылымның шоғынан пайда болатын өрттің соңы адам өміріне үлкен қауіп төндіретін апатқа айналады. Дала мен таудың көркі болып саналатын ормандарды өрттен сақтау бүгінгі күннің талабы.

Құрметті жерлестер, «Қапал орман шаруашылығы» коммуналдық мемлекеттік мекемесі ормандағы өрт қауіпсіздігі қағидаларын бұзған тұлғалардың заң аясында әкімшілік және қылмыстық жауапкершілікке тартылатынын ескертеді.

Мекемеміздің тарапынан өрт қауіпті маусымының басталуына байланысты мемлекеттік орман қоры жерлеріне іргелес орналасқан шаруа қожалықтарына өрт қауіпсіздік талаптарын сақтау туралы ескерту берілуде. Ормандағы өрт қауіпсіздігі қағидаларына сәйкес, әрбір демалушыға табиғат аясына барған кезде сөндірілмеген сіріңке мен темекі шоғын тастауға болмайды. Сондай-ақ, от жаққан кезде айналасын айналдырып қазу және от алауын өшіріп, отырған жерін таза-лап кету керек. Орманды өрттен сақтау және оны келер ұрпаққа жеткізу еліміздегі әрбір саналы азаматтың адамгершілік борышы деп білемін.

Смат Айдын Сақсайбайұлы,
«Қапал орман шаруашылығы» КММ,
Ақсу-Арасан орманшылығының №5 айналым орман күтушісі

ЗАҢСЫЗ ӘРЕКЕТТІ БОЛДЫРМАУ – ӨЗ ҚОЛЫҢДА

Әлеуметтік маңызы бар азық-түлік бағасын тұрақтандыру – өңірлік саясаттың басым бағытының бірі. Облыс әкімдігі бұл бағытта жүйелі және жан-жақты жұмыстар жүргізуде. Тұрғындарды азық-түлікпен үздіксіз әрі қолжетімді бағамен қамтамасыз ету үшін негізгі екі тетік белсенді қолданылуда: бірі – тұрақтандыру қорын жасақтау, екіншісі – өндірушілерді жеңілдетілген қаржыландыру арқылы қолдау.

Тұрақтандыру қорының басты мақсаты – ұзақ сақталатын өнім түрлерінің қорын құру. Атап айтқанда, қант, қарақұмық, күріш, күнбағыс майы, бірінші сортты ұн секілді күнделікті сұранысқа ие өнімдер қоймаға алдын ала жиналады. Ал жеңілдетілген несие тетігі тауар өндірушілерге жылдық 0,01% мөлшерлемемен қаржы алып, тауарды белгіленген, яғни әлеуметтік қолайлы бағамен ұсынуға мүмкіндік береді.

Жыл сайын маусымаралық кезеңде көкөніске деген сұраныстың артуы қалыпты жағдай. Осы орайда облыс әкімдігі азық-түлік тапшылығының алдын алу мақсатында жалпы көлемі 4597 тонна көкөніс (3100 тонна картоп, 537 тонна сәбіз, 400 тонна пияз және 560 тонна қырыққабат) интервенциясын жүргізіп, оны сәтті аяқтады. Бұл жұмыс әлеуметтік кәсіпкерлік корпорациясы арқылы да жалғасып, 25 ақпаннан бері 1864 тонна көкөніске жаңа келісімшарт жасалып, апта сайын облыс орталығына орта есеппен 25 тонна көкөніс жеткізіліп отыр. Аталған ақпаратпен Жетісу облысындағы азық-түлік қауіпсіздігі туралы брифингінде облыстың Кәсіпкерлік және индустриялық-инновациялық басшысының орынбасары Данияр Меделбекұлы мен Ауыл шаруашылы басқармасы басшысының орынбасары Жандос Ержанұлы бөліскен болатын.

Әрине, мұндай жұмыстардың жүргізілуі бағаны тұрақтандырар деген ниеттеміз. Алайда, облыс көлеміндегі жұмыс істеп тұрған әлеуметтік дүкен сөрелерінде тұрған азық-түлік бағасы брифинг барысында айтылған көрсеткішпен сай келмей жатады. Сонымен қатар, сатылған тауар сапасы да мардымсыз жағдайлар да орын

алған. Мұндай келеңсіздікке тап болған жағдайда оқырмандардан Кәсіпкерлік және индустриялық-инновациялық басшылыққа өтініш жазуды ұсынамыз. Сонда аталған дүкендер тиісті тексеруден өтіп, шікіліктері ашылады. Бұл жайлы Данияр Меделбекұлы:

– Әлеуметтік маңызы бар азық-түлік кестесінде 19 түрлі тауар бар. Осы өнімдерге кей дүкен, супермаркеттерде бағаның өсуін пайдаланып, делдалдар тауар құнын 3-4 есе қосады. Біз мемлекеттік орган болғанымызбен, кәсіпкерлердің жеке субъектісін кез келген уақытта барып тексере алмаймыз. Бұл заңсыз әрекетке жатады. Сонықтан, егер орын алған жағдайлар бойынша тұрғындар өтініш, дәлел ретінде сурет жолдаса, факті бойынша тексеріс жасаймыз, - дейді.

Мәселен, бүгінде ӘКК әлеуметтік нүктелерінде қырыққабат - 200 тг, сәбіз - 160 тг/кг, пияз - 125 тг/кг, картоп - 250 тг/кг, күріш - 380 тг/кг, тұз - 65 тг/кг, күнбағыс майы - 510 тг/л, қант - 425 тг/кг және басқа да тауарлар орта есеппен нарықтан 15-20% төмен сатылады.

Халық арасында «Баға қымбаттады. Ойларына келген бағаны қойыпты, бұл не деген сұмдық. Осылай жалғасса аш қаламыз», - деген сияқты екеу ара бос сөзді қою керек. Керісінше, құн нормасын сақтамаған кәсіпкерлерді заң жүзінде, өтініш, арыз арқылы жазалауды қолға алуды бастаған жөн-ақ. Тиісті органдарға жеткен талап-арыз бойынша мамандар жоспар құрастырып, алаяқ кәсіпкерді жазаға тартады.

Осы тектес деректер Кәсіпкерлік басқармасына жыл басынан бері 4, сауда департаментіне 19 ғана хат түскен. Маманның айтуын-

ша, көрсеткіш тым аз. Бұл қол қуыстырып, көзі көрген заңсыз істі жоюды ойламаған азаматтардың әрекетсіздігін дәлелдейді. Облыста 670 дүкен бар болса, оның сөрелеріндегі баға сақталмайтыны барлығымызға айқын дерек. Бірақ жоғарыда айтқандай оларды тексеру үшін басқармаға өтініш түсу міндетті. Ұқсас жағдайлар орын алғанда тұрғындар басқармаға шағымдansa, өз бетінше жұмыс істейтін кәсіпкерлер заң алдында жауапқа тартылар еді. Аталған мәселені жою сіз бен біздің қолымызда, оқырман!

ЖӘРМЕҢКЕ – ДЕЛДАЛСЫЗ САУДА АЛАҢЫ

2025 жылы ауыл шаруашылығы дақылдарының егіс алқаптарын 510,7 мың гектарға жеткізу жоспарлануда. Өндіріс пен халықтың тұтыну балансына сәйкес, өңір 19 әлеуметтік маңызы бар азық-түлік тауарының ішінде келесілер бойынша 100% қамтамасыз етілген: ет, қырыққабат, картоп, қышқыл сүт өнімдері, сәбіз, басты пияз, 1-сортты ұн, қант, жұмыртқа. Әлеуметтік маңызы бар азық-түлік тауарларының бағасының өсуін реттеу мақсатында биыл өңірде нарықтық бағадан 15–20%

фермерлер өз өнімдерін тікелей тұтынушыға ұсынады. 2024 жылдың өзінде 574 жәрмеңке өткізіліп, 1,5 млрд. теңгеден астам сомаға өнім сатылған. Ал биыл жыл басынан бері облыс көлемінде 177 ауыл шаруашылығы жәрмеңкесі өткізіліп, 1 740 млн. теңгеге өнім сатылды. Бұл бастамалар облыс халқын тұрақты, сапалы әрі қолжетімді азық-түлікпен қамтуға бағытталған мемлекеттік саясаттың тиімді жүзеге асып жатқанын көрсетеді.

Мұндай жұмыстардың жүргізілгені әрине, тұрғындар қамын ойлаудың тиімді әдістері. Алайда, бағаны қолдан өсіріп отырған жекелеген сауда нүктелерінің әрекеті мен сапасыз өнімдерге қатысты мәселелер назардан тыс қалмай, күн тақырыбына айналуы керек. Бұл тұрғыда тұрғындардың белсенділігі – маңызды фактор. Мемлекеттік органдарға дер кезінде шағым түсіру – сапалы қызмет пен әділетті нарықтың кепілі.

Гүлнұр ЕРМҰХАНҚЫЗЫ

ТАЛДЫҚОРҒАНДА ӘР СЕНБІДЕ АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫ ӨНІМДЕРІНІҢ ЖӘРМЕҢКЕСІ ӨТЕДІ

ЖИЫН

ӨНЕРГЕ ӨШПЕС ІЗ ҚАЛДЫРҒАН ТҮЛЕ

Өнер арқылы елге қызмет етуді мақсат еткен Алматыдағы Ахмет Жұбанов атындағы Республикалық мамандандырылған музыкалық мектеп-интернатының педагогы Гильманова Айымжан Мұратқызының «Туған жерге тағзым» авторлық жобасы аясында «Сүйікті қалам Талдықорғанға арнаймыз өнерімізді» атты концерт өтті. Жас таланттар Талдықорған төрінде бас қосып, көрерменге ерекше рухани әсер сыйлады. Бұл кеш Нұрғиса Тілендиевтің 100 жылдығына орай ұйымдастырылды.

Талдықорған қаласындағы Нұрғиса Тілендиев атындағы музыка мектебінде өткен концерт көрерменнің көңілінен шығып, естен кетпес әсер сыйлады. Кеш шымылдығы Нұрғиса Тілендиевтің қазақ табиғатын тамаша суреттейтін, көңілге көктем лебін әкелетін «Құстар қайтып барады» өнімі ашылды.

Шара аясында, Ахмет Жұбанов атындағы музыкалық мектептің ұстазы Айымжан Мұратқызы және оның шәкірті екі виолончель мен фортепиано сүйемелдеуімен әсем туындыларды орындап, көрерменнің ыстық ықыласына бөленді. Концертке қатысқан өнерпаздардың бірі – халықаралық байқаулардың жеңімпазы, Нұрғиса Тілендиевтің жары Дариға апаның кіндік баласы Нүрәлі Түктібаев. Ол өзінің «Дрям-менует» және Юлиус Эггхардтың «Маленький Ноктюрн» шығармаларын әсерлі орындап шықты.

Кешке қатысқан бірінші сынып оқушысы Сұлтан Даниярұлы – болашағынан зор үміт күттіретін жас талант. Ол Волчковтың украин халық әніне жазылған вариацияларын шебер орындады. Концерттің басты тұлғаларының бірі – Құдайберген Азамат. Ол Алматы қаласында білім алып жатқанымен, туған жерге деген сүйіспеншілігін көрсетіп, әлемдік классика мен ұлттық музыкадан құралған бай репертуар

ұсынды.

Азамат Бахтың соңғасынан бастап, Латиф Хамидидің шәкірті Күмісбековтің «Поэма» шығармасына дейінгі туындыларды жүрекпен жеткізді. Сонымен қатар, фортепианода Жасмин Даниярқызы Феликс Мендельсонның «Рондо Каприччиозо» туындысын әсем орындаса, Айбар Әділұлы Бернхард Гольтерманның «Каприччио» пьесасын жоғары деңгейде ұсынды. Бұл кеш олардың орындаушылық шеберлігін шыңдауға зор үлес қосты.

«Туған жерге тағзым» жобасының авторы бұл кештің мақсаты – жас музыканттардың туған жерінде өнер көрсету арқылы өз еліне деген құрметін арттыру дейді. Оның айтуынша, бұл шара балалардың кәсіби дамуына, сахна мәдениетін меңгеруіне, сондай-ақ халықтың рухани байытуына ықпал етуді көздейді.

Сұхбат барысында ұстаз Айымжан Мұратқызы шәкірттерінің қайсарлығы мен еңбексүйгіштігіне тоқталып, олардың ата-аналарының қолдауын ерекше атап өтті. Ол болашақта мұндай жобалар жалғасын табатынын айтып, Талдықорғандағы және Жетісу өңіріндегі концерттерді дәстүрлі түрде өткізуді жоспарлап отырғанын жеткізді.

Кеш соңында Айымжан Мұратқызы жас өнерпаздарға да, олардың ата-аналарына да жүрекжарды тілегін арнап:

– Өнер – жүрек ісі. Оны түсініп, сүйіп, шыңдасаң ғана үлкен жетістікке жетесің. Ата-аналарға балаларының бойындағы талантты дер кезінде танып, қолдау көрсетуге кеңес беремін. Бүгінгі жастар – ертеңгі ел абыройы. Ендеше, өнерге қолдау көрсету – болашаққа салыңған алтын көпір, - деді.

Бұл кеш – өнерге тағзым мен ұрпаққа өнеге болған тағлымды шара. Нұрғиса Тілендиевтің 100 жылдығына арналған концерт жас өнерпаздардың жолын ашып, көрерменнің жүрегіне жол тапты. Шара руханият пен өнерді ұштастырған жарқын бастама, келешекке жалғасатын мәңгілік мұра болмақ.

Зарина БЫЖЫБЕК

Ұлы Жеңістің 80 жылдығы – халқымыздың тарихындағы ерекше белес. Осы айтулы мерекеге орай, 2025 жылдың ақпан-сәуір айлары аралығында «Алатау» газетінің бастамасымен Жетісу облысы көлемінде оқушылар арасында «Атамның аты өшпесін» атты мақалалар байқауы ұйымдастырылды.

АТАМНЫҢ АТЫ ӨШПЕСІН: ЖАС ҰРПАҚ ЖАДЫНА САЛЫҢҒАН ТАҒЗЫМ

тек майдангер тағдыры ғана емес, тылдағы еңбек, аналардың сабыры, балалық шақтағы ауыр күндер де шынайы суреттелген.

Мақалалардан оқушылардың тарихқа деген құрметі, ата-бабаларына деген мақтанышы мен сағынышы ерекше сезіледі. Кейбір қатысушылар отбасы архивінен алынған фотосуреттер мен марапат көшірмелерін де жіберіп, еңбектерін тарихи құжаттармен толықтырған. Байқау қатысушысының ата-анасы Қаршыға Түгелова:

«Алда келе жатқан мереке құтты болсын. Еліміз аман, жұртымыз тыныш болсын. Ең алдымен редакция ұжымына біздің тарихымыздағы ең елеулі оқиғалардың бірі – Ұлы Отан соғысын, өшпес тарихымызды қайта жаңғыртқандарыңыз үшін рақмет. Қазіргі таңда кітап ашып оқып, шығарма жазатын баланы кездестіруге қиын, оның қасында газет оқитын жастар жоқтың қасы. Ал бұл жоба біздің немерелеріміздің қызығушылығын оятып, аталарының өміріне үйіліп, қалам тербеп мақала жазуларына шабыт сыйлады. Осындай игі бастамаларымыз көп болса, жастарымыз да парасатты болады деп ойлаймын», - деген тілегін айтты.

Біз байқау арқылы балалардың санасына – «ерлік ұмытылмайды» деген идеяны сіңірдік көздейді. Ата-әжелерінің, ардагерлердің өмір жолын зерттеу арқылы олар тарихты жан-жақты түсініп, бағалауды үйренді. Бұл – үлкен тәрбие мектебі болды деп ойлаймыз. Байқаудың қорытындысы 8 мамыр күні Талдықорған қаласы, «Алатау» газеті редакциясында өткен жиында жарияланды. Барлық қатысушыларға алғыс хат пен бағалы сыйлық табысталды. Сонымен қатар, мақалалар газет бетінде жарияланып, оқырман назарына ұсынылды. Байқау қорытындысын жарияламас бұрын ұйымдастыру алқасы ұзақ ойланyp, әділ шешім қабылдауға ерекше мән берді. Әуелде қатысушыларды орындар бойынша саралап, жеңімпаздарды анықтау көзделген болатын. Алайда, бізге Жеңіс сыйлаған батыр бабаларымыздың бүгінгі ұрпағы – яғни байқауға қатысқан әрбір оқушы – лайықты құрметке ие жеңімпаз екенін ұғындық.

«Атамның аты өшпесін» байқауы – тек бір реттік шара емес, бұл – ұрпақтар арасындағы рухани байланыстың көрінісі. Жас буын ата-баба ерлігін білу арқылы өз елінің, өзінің кім екенін терең сезіне бастайды. Бұл – болашаққа салынған берік іргетас. Алдағы уақытта да мұндай байқаулар жалғасып, патриоттық тәрбие беру ісі мектеп қабырғасынан бастау алуы тиіс. Себебі, ерлік – ұрпаққа үлгі, тарих – ұлттың жадында сақталуы тиіс қасиетті мұра.

Талшын ИЕМБЕРДИЕВА

Дүйсенбі - Понедельник, 19 мамыр

ХАБАР

05.00, 02.30 ҚР Әнұраны
05.00 «Дүлдүлдер дүбірі»
06.00 Телехикая
«Пәленшеевтер-4»
07.00 «Оян!»
09.00 Мультсериал «Питэр Пэн»
09.30, 21.00 Сериал «Зимородок»
11.30 Тамаша
12.00 President
12.15 «Әлеумет»
12.30 ойнаIQ
13.30 Өгей жүрек
15.00, 20.00 Телехикая «Бахар»
16.00 Сериал
18.00 Новости
18.30 Жаңалықтар
19.00 Телехикая
22.30 «Кешгес»
23.30 сериал
03.00 Перекресток

31 КАНАЛ

06.00, 04.00 «Өзіл студио»
06.30, 01.00 «31 әзіл»
07.00 «Күліп All»
07.30, 03.10 Tik Tok show
08.00 Мультсериал «Буба»
09.00 Мультсериал «Великий Человек-паук»
09.30 «Айдаһарлар шайқасы»
11.00 Тамаша
11.20 Студент көке
13.30 Люди в черном
15.30 Люди в черном
18.00 Судья Дредд
20.00 Информбюро (рус., каз.)
21.00 Худ. фильм
23.00 «Бозторғай» телехикаясы.
02.50 Time Vine
03.30, 05.00 What's up?
04.20 «1001 Өзіл» ойын-сауық
04.30 Телевикторина
05.20 «Ризамын»

ЕВРАЗИЯ

06.00, 02.20 «П@утина»
07.00, 19.00 «Koremiz-шоу»
08.00 «Қайырлы таң, Қазақстан!»
09.00 «Доброе утро, Казахстан!»
10.00 Сериал
14.00, 01.35 «Новости»
14.15, 01.55 «Жаңалықтар»
14.30 «Qoslike»
18.30, 03.10 «Басты жаңалықтар»
20.00 «Главные новости»
20.35 Сериал
00.40 Ночной кинотеатр
03.40 «Тамаша city»

КТК

07.05 «Кел, шырқайық!»
08.05 «Өртенген сезім»
11.00 «Было дело»
13.30 Худ. фильм «Рысь»
15.30 Сериал «Тайны»
17.40 «Реальная мистика», реалити-шоу.
19.40 «Астарлы ақиқат»
20.40 Кешкі жаңалықтар
21.00 Вечерние новости
21.40 Сериал «Шеф-3»
23.40 сериал
01.20 Сериал «Маруся»
02.50 Сериал «Катина любовь»
05.30 «Астарлы ақиқат»
06.15 Кешкі жаңалықтар

7 КАНАЛ

06.02 Телехикая «Ананди»
07.00 Телехикая «Сезім үшін»
08.00 Ақ пен қара
09.00 «Жарқыраған»
10.00, 20.00 Сериал «Великопелный век. Көсем»
11.00, 21.00 Сериал «Бесценное время»
12.00 Сериал
14.00 Сериал
16.00 Шаншар
17.00 Жаңалықтар
18.00 Өзіл Әлемі
19.30 Новости.
22.00 Сериал «1001 ночь»
23.40 Сериал «Сұлтан Разия»
00.40 Жаңалықтар
01.00 Новости
01.30 Здоровье с Айнур Тажиной
02.00 Әйгерім Сейфолланың сырласуы
03.00 «Жұлдызды шаңырақта»
03.50 Q-елі
04.40 Телехикая
05.10 Телехикая «Зың-зың Күлпеш»
05.53 Үзіліс

ЖЕТИСУ

07.05 «Әсем әуен»
07.30 «Таңжарық» /тікелей эфир/
08.15 0-блок
09.15 Азамат Нұрмұханның кеші
11.00 «Шашу»
11.40 «Әсем әуен»
12.05 «Біздің толқын» /тікелей эфир/
13.00 «Единый народ»
13.30 «Келіп көр»
14.00 «Өзекжарды»

ХАБАРЛАНДЫРУ

25.06.2025 ж., сағат 11.00, Жетісу облысы, Талдықорған қаласы, Еңбек ауылы, Ю.Гагарина көшесі 1А, Жетісу облысы, Үштөбе тас жолы, 40/1 учаскесі бойындағы «Утиль Эксперт» ЖШС медициналық қалдықтарды жағуға арналған құрылғыны орнату үшін «Мүмкін әсерлері туралы есеп» бойынша қоғамдық тыңдаулар өтеді.Учаскенің және зардап шеккен аймақтың географиялық координаттары: 45°2'39.93" CШ, 78°14'4.32" ВД. Онлайн конференцияға сілтеме: <https://us05web.zoom.us/j/8756510910?pwd=8uiA3it9Y3XzDybuJ8xMaQSVtohr0HN.1&omn=89210619520> Конференция идентификаторы: 875 651 0910 Қатынас коды: rju6n2.
Жоспарланған іс-шараның бастамашысы: «Утиль Эксперт» ЖШС, Жетісу облысы, Еңбек ауылы, көш. Қ.Бухарова 13, тел. : 8 7011111835, e-mail: bilyalova0109@gmail.com
Әзірлеуші: ЖК «Құрманғалиев Р.А.», тел. 87012775623. Талдықорған қаласы, ш.а. Қаратал, 7 үй, 8 пәтер, телефон.87012775623, e-mail: rufat.taldyk@mail.ru.
Жоба материалдарымен есорportal.kz сайтында танысуға болады. «Жетісу облысының табиғи ресурстар басқармасы» мемлекеттік мекемесі, тел. 8 (7282) 32-92-67, 87771719039, e-mail: 7su_expertiza@mail.ru, Талдықорған қ., көш. Қабанбай батыр, 26.
ЛЕВ сайтына <https://ndbecology.gov.kz> және бастамашының <https://www.gov.kz/memleket/entities/zhetysu-natural?lang=ru> сайтына сілтеме. Ескертулер мен ұсыныстар ndbecology.gov.kz сайтында қабылданады. «Жарияланған тыңдаулар» бөлімінде және электрондық пошта: 7su_expertiza@mail.ru.

ХАБАР

05.00 «Дүлдүлдер дүбірі»
06.00 Телехикая
«Пәленшеевтер-4»
07.00 «Оян!»
09.00 Мультфильм
09.02 мультсериал
09.27 Мультфильм
09.30, 21.00 Сериал «Зимородок»
11.30 Тамаша
12.00 «Көзқарас»
12.30, 19.00 Телехикая
13.30 Жалғыз жауқазын
15.00, 20.00 Телехикая «Бахар»
16.00, 00.30 Сериал
18.00 Новости
18.30 Жаңалықтар
19.00 Телехикая «Алпыстан асып барамын»
22.30 «КешREC»
01.00 сериал

ЕВРАЗИЯ

06.00, 02.15 «П@утина»
07.00, 19.00 «Koremiz-шоу»
08.00 «Қайырлы таң, Қазақстан!»
09.00 «Доброе утро, Казахстан!»
10.00 Модный приговор
10.50 Давай поженимся!
11.45 сериал
12.45 Пусть говорят
14.00, 01.35 «Новости»
14.15, 01.55 «Жаңалықтар»
14.30 «Qoslike»
18.30, 03.10 «Басты жаңалықтар»
20.00 «Главные новости»
20.35 Сериал
00.40 Ночной кинотеатр
03.40 «Тамаша city»

КТК

07.05 Кешкі жаңалықтар
07.20, 03.35 «Өртенген сезім»
09.00 Вечерние новости
09.40 «Было дело»
11.40 Сериал «Шеф-3»
13.50 Сериал «Маршанец»
15.50 Сериал «Тайны»
17.50 «Реальная мистика», реалити-шоу.
19.40 «Астарлы ақиқат»
20.40 Кешкі жаңалықтар
21.00 Вечерние новости
21.40 Сериал «шеф-3»
23.40 Сериал «маршанец»
01.20 Сериал «маруся»
02.50 Сериал «катина любовь»
05.30 «Астарлы ақиқат» (қайталау)
06.15 Кешкі жаңалықтар (қайталау)

7 КАНАЛ

06.02 Телехикая «Ананди»
07.00 Телехикая «Сезім үшін»
08.00, 18.20 Телехикая «Ақ пен қара»
09.00, 00.40 Жаңалықтар
09.30, 01.00 Новости
10.00, 20.00 Сериал
11.00, 21.00 Сериал «Бесценное время»
12.00 Сериал
14.00 Сериал «Свет в окне»
16.00 Телехикая «1001 ТҮН»
18.00 Жаңалықтар
19.30 Новости
22.00 Сериал «1001 НОЧЬ»
23.40 Сериал «Султан Разия»
01.30 Здоровье с Айнур Тажиной
02.00 Әйгерім Сейфолланың Сырласуы
03.00 «Жұлдызды шаңырақта»
03.50 Q-елі
04.40 Телехикая
05.10 Телехикая «Зың-зың Күлпеш»
05.53 Үзіліс

ЖЕТИСУ

07.05 «Әсем әуен»
07.30 «Таңжарық» /тікелей эфир/
09.15 «Әсем әуен»
09.30 Жаңалықтар (Алматы облысы)
10.00 Жаңалықтар (Жетісу облысы)
10.30 Новости (Алматы облысы)
11.00 Новости (Жетісу облысы)

ОБЪЯВЛЕНИЕ

25.06.2025 г. в 11.00 часов, по адресу: область Жетісу, г.Талдықорған, с.Еңбек ул. Гагарина 1А будут проводиться общественные слушания по «Отчету о возможных воздействиях» для установки по сжиганию медицинских отходов ТОО «Утиль Эксперт» по трассе Уштобе, участок 40/1, области Жетісу.
Географические координаты участка и территории воздействия: 45°2'39.93" CШ, 78°14'4.32" ВД. Ссылка на онлайн конференцию: <https://us05web.zoom.us/j/8756510910?pwd=8uiA3it9Y3XzDybuJ8xMaQSVtohr0HN.1&omn=89210619520> Идентификатор конференции: 875 651 0910 Код доступа: rju6n2.
Инициатор намечаемой деятельности: ТОО «Утиль Эксперт», область Жетісу, с.Еңбек ул. К.Бухарова 13, тел. 87003081898, e-mail: bilyalova0109@gmail.com
Разработчик: ИП «Қурманғалиев Р.А.», адрес: г.Талдықорған, мкр.Каратал, д.7, кв.8, тел.87012775623, e-mail: rufat.taldyk@mail.ru.
Ознакомиться с материалами проекта можно на сайте: ndbecology.gov.kz.
ГУ «Управление природных ресурсов области Жетісу», Тел. 8 (7282) 32-92-67, 87771719039, e-mail: 7su_expertiza@mail.ru, г.Талдықорған, ул. Кабанбай батыра, 26.
Ссылка на сайт МИО <https://ndbecology.gov.kz> и на сайте инициатора <https://www.gov.kz/memleket/entities/zhetysu-natural?lang=ru>.
Замечания и предложения принимаются на сайте: ndbecology.gov.kz. в рубрике «Опубликованные слушания» и e-mail: 7su_expertiza@mail.ru

ХАБАР

05.00 «Дүлдүлдер дүбірі»
06.00 Телехикая
«Пәленшеевтер»
07.00 «Оян!»
09.00 Мультсериал «Питэр Пэн»
09.30, 21.00 Сериал «Зимородок»
11.30 «Тамаша»
12.00 «Түрлі дәм»
12.30, 19.00 Телехикая
13.30 Телехикая «Жалғыз жауқазын»
15.00, 20.00 Телехикая «Бахар»
16.00 Сериал «Черная Вдова»
18.00 Новости
18.30 Жаңалықтар
19.30 Телехикая «Армандастар»
22.30 «КешREC»
23.30 Сериал «Стажер»
01.00 Сериал «Перекресток»

ЕВРАЗИЯ

00, 02.15 «Паутина»
07.00, 19.00 «Koremiz-шоу»
08.00 «Қайырлы таң, Қазақстан!»
09.00 «Доброе утро, Казахстан!»
10.00 «Модный приговор»
10.50 «Давай поженимся!»
11.45 Сериал «Я не могу без тебя»
12.45 «Пусть говорят»
14.00, 01.35 «Новости»
14.15, 01.55 «Жаңалықтар»
14.30 «Qoslike»
18.30, 03.10 «Басты жаңалықтар»
20.00 «Главные новости»
20.35 Сериал «Эффект домино»
00.40 Ночной кинотеатр
03.40 «Тамаша city»

КТК

07.05 Кешкі жаңалықтар
07.20, 03.40 «Өртенген сезім»
09.10 Вечерние новости
09.50 «Было дело»
11.40 Сериал «шеф-3»
13.50 Сериал «Маршанец»
15.50 Сериал «Тайны»
17.50 «Реальная мистика»
19.40 «Астарлы ақиқат»
20.40 Кешкі жаңалықтар
21.00 Вечерние новости
21.40 Сериал «Шеф-3»
23.40 Сериал «Маршанец»
01.20 Сериал «Маруся»
02.50 Сериал «Катина любовь»
05.30 «Астарлы ақиқат»
06.15 Кешкі жаңалықтар

7 КАНАЛ

06.02 Телехикая «Ананди»
07.00 Телехикая «Сезім үшін»
08.00, 18.20 Телехикая «Ақ пен қара»
09.00, 00.40 Жаңалықтар
09.30, 01.00 Новости
10.00, 20.00 Сериал
11.00, 21.00 Сериал «Бесценное время»
12.00 Сериал
14.00 Сериал «Свет в окне»
16.00 Телехикая «1001 ТҮН»
18.00 Жаңалықтар
19.30 Новости
22.00 Сериал «1001 НОЧЬ»
23.40 Сериал «Султан Разия»
01.30 Здоровье с Айнур Тажиной
02.00 Әйгерім Сейфолланың Сырласуы
03.00 «Жұлдызды шаңырақта»
03.50 Q-елі
04.40 Телехикая
05.10 Телехикая «Зың-зың Күлпеш»
05.53 Үзіліс

ЖЕТИСУ

07.05 «Әсем әуен»
07.30 «Таңжарық» /тікелей эфир/
09.15 «Әсем әуен»
09.30 Жаңалықтар (Алматы облысы)
10.00 Жаңалықтар (Жетісу облысы)
10.30 Новости (Алматы облысы)
11.00 Новости (Жетісу облысы)

7 КАНАЛ

06.02 Телехикая «Ананди»
07.00 Телехикая «Сезім үшін»
09.00, 00.40 Жаңалықтар
09.30, 01.00 Новости
10.00, 20.00 Сериал «Великопелный век. Көсем»
11.00, 21.00 Сериал «Бесценное время»
12.00 Сериал
14.00 Сериал «Свет в Окне»
16.00 Телехикая «1001 ТҮН»
18.00 Жаңалықтар
19.30 Новости
22.00 Сериал «1001 НОЧЬ»
23.40 Сериал «Султан Разия»
01.30 Здоровье с Айнур Тажиной
02.00 Әйгерім Сейфолланың Сырласуы
03.00 «Жұлдызды шаңырақта»
03.50 Q-елі
04.40 Телехикая
05.10 Телехикая «Зың-зың Күлпеш»

ӨМІРДЕН ӨТКЕН АДАМДАР, ТҮСЕДІ ЕСКЕ КЕҮДЕ БІР...

Редакциямызға келіп өтініш білдірген облыс орталығының тұрғыны өзін Мөлеген Бұқабаев деп таныстырды. Қолындағы жұқа кітапшаны ұсынып жатып, «өмірден өткен бір жайсаң жанның өлеңдері еді, қайтысқа кіра бұра жазғандар өтсе де мына кітаптағы өлеңдерін сағына оқып тұрамын. Жөн деп танысаңыздар мына бір екі өлеңін жазып, жарияласаңыздар екен. Қазіргі күннің өзекті тақырыптарының бірін жазған екен ақын» – деді. Алып қарасақ таныс сурет, таныс бейне. Автор – Елтайұлы Сейітқали Қанабек (бұрынғы Красный восток) ауылының тұрғыны. Облыстық «Жерұйық» газетінде жауапты хатшы болып зейнетке шыққанша еңбек еткен Сейітқали... 1997 жылы зейнетке шығып, 2001 жылы 23 қаңтарда 64 жасқа қараған жасында дүниеден озған. Журналист, Қарағанды ауданының тұрғыны. Мөлеңде оқырман ұсынған Елтайұлы Сейітқалидің екі өлеңі.

ӨЗ ЕЛІН ӨЛЕ-ӨЛГЕНШЕ СҮЙЕ БІЛГЕН БАБАЛАРҒА ШЕР ТОЛҒАУ

О, менің құдіретті ата-бабам, той дегенде үйінде жата алмаған. Мұнан да қиын күнде думандаттық, өтсе де нелер зұлмат, қатал заман. Келмесін ауыр кезең қайталанып, бізден аулақ, кетсінші сайтан алып. Қалдырмасын кең жомарт көңілімді - Өз елімдей, жерімдей байтақ анық. Айналайын, атыңнан Қараталым, атты міне, арайлы, дара таңың. Аруақтарға сыйынып, тағзым етер, қошеметшіл ұрпағы бар атаның. Жалпақ жұрт кіріскенде той қамына, оралды әр нәрселер ойға мына. Батырлардың бейнесі елестеді, аунап кетіп

жүргендей Мойнағына. Тартатын қанша дәмім, тұзын барын, білмеймін, бұрынғыдан бұзылды арын. Армысың, жарықтықтың жатқан жері, құшағы қасиетті – Қызылжарым. Өз елін өле-өлгенше сүйе білген, сырласып көрейінші киелімен. Аруағының алдына басты иіп, Ескелдідей Төле би жиенімен. Жан емеспін көрмейтін түйені мен, сырымды бүгіп келгем, түйе білгем. Әулие де тұла бойын елжіретіп, жаралған бір атаның сүйегінен. Әрине, талғампазда бар айырым, өз жолын тауып жатыр талай ырым. Бөлінбедер руға, ал ол үшін, Найманың кім, бәрібір Жалайырың. Бір-ақ ауыз айтарым, түйір шыным, керек емес, қыстырма құйыршығың. Ажыратпа арасын қазақтардың, балаларын Андас пен Сиыршының. Тобырлар топ-топ болып руласқан, шығарған жазаларын — ұру, асқан. Жағымпаздық, жалтақтық кесірінен, Өтті ғой аңқауларды қыру бастан. Ең қиыны жалғанда сапт ұқпаған, бауыр басып кеткендей жалпы ұлт маған. Желеп-жебеп жүретін ұрпақтарын, әулиенің

әулеті Балпық бабам. Көргенмін жас кезімнен күнбесін мен, шағылысып тұратын күн көзімен. Қарттарымыз басында дұға оқып, иланатын құдайға дінге өзімен. Айтқаныма құлақ тұр, бірақ шыда, бабамыздың басында шырақшы да, Жүруші еді күнімен, түн күзетіп, соның бәрі жоқ болды бір «апшыда». Бұл неткен құбылмалы тұрақсыздық, Құранды да үстінен бір-ақ сыздық. Бір моланың ішіне мал қаматып, кейбірінің есігін бұрап бұздық. Сөзім, міне, шұдадай ширатылды, қайта өңдеп тұрғызған зиратыңды. Ұрпағыңа ризамыз өттен бірақ, көбі адамның қолымен қиратылды. Кезінде дінімізге түкірдік те, сонымен барлық істі бітірдік пе? Имансыздық жайлады жан жүйені, батып кеттік белшеден күпірлікке. Күліп тұрып ат мінген тоқымдыға, өмірдің өксідік қой опығында. Жандайшаптың артынан жайдақ қуып, бодан боп кеткендейміз шоқындыға. Жаманғатты, шылқ етсе, шеке міне, түсінбей ненің дұрыс екеніне. Шаңырақ шайқалды да шыр айналдық, парықсыз, құдайсыздар мекеніне. Жетісудай жатқанда балқып далам, инабатсыз сөз сөйлеу артық маған. Аруақтарды аттай да алмаймын ғой, ғафу ет, Ескелді мен Балпық бабам. Қаруын домбыраға алмастырған, қандасым-ай, момақан, малдас құрған. Ұрпағыңа кей кезде тауба етемін, жақсының жарқын жолын жалғастырған. Бәріңе мейірбандық сұрайын ептей, Яссауи, Арыстан бап, Райымбектей. Бабаларым әрқашан қорғап-қоршап, жапырағың жайқалсын, шырайың кетпей.

Шарықтайды, самғайды алға қыран, бал тамған сөзінен де, бармағынан. Халықтың қалт жіберме ақ тілегін, жаратқан, жақсы ием жалбарынам. Ешкімнің түскен жоқпыз егініне, аманат бауыр, бала, көп ініме. Өлгенімде табыттың қажеті жоқ, бұйырса, арулап көм кебініме. Біраз бабын білсек те қыр заңының, дәріптелген дарқандық, мырзалығын. Ал, адамның аласы іште деген, тимесе екен тіл-көзі бір залымның. Ғұрып, дәстүр орнығып, тұрақталып, қолымыз жеткендей ме мұратқа анық? Шүкіршілік етелік кетпегенге адам, аруақ арасы жырақталып.

«ЖЕРҰЙЫҚ», 01.10.1992 ж

МЫҢМЕН ЖАЛҒЫЗ АЛЫСҚАН АБАЙ АҚЫННЫҢ АРУАҒЫНА АРНАУ

Ұлылықтың ұйытқысы, данышпаным, көксемей ғажап ғұмыр, жан ұшағын. Артыңа өлмейтұғын сөз қалдырып, ұлағатын ұрпаққа бағыштадың. Заманыңнан келмеді қалыс қағың, куәсі - мыңмен жалғыз алысқаның. Алыстан жанайқайың естілгендей, жартасқа жаңғырығып шалысқан үн.

Шіркін-ай, көрікті ойың – көңілдегің, шалқиды өзгерместен өңінде мін. Сөзіндей шариғаттық бәрі дәмді, екеніне, шүбәсіз сенімдемін. Дарыған даналарға дара сезім, қайнары ғибраттың – Қарасөзің. Еншіңді ешкімге де телімеймін, өлеңнің өлкесінде сарасы өзің. Қасарысқан қапастың қыспағында, қайсарланып ақ жолды ұстандың да! Қара қылды қақ жарған қайратыңа, қайран қалды досың мен дұшпаның да. Бабаңның дуалы сөз байырғы енін, білеміз жаудың бетін қайырғанын. Әжеңнің құлағына суфиттадың, Шығыстың шарапатты шайырларын. Ел ағасын сұлтан мен болыс қойған, кенделігі демессің орысты ойдан. Бұлағынан білімнің бастау алып, үйрендің Салтыков пен Толстойдан.

Жұлқыласып күн өтті күштіменен, жатып алып, тілдеспей ешкімменен. Татьяна хаттарын талшық етіп, жеке қалып сырластың Пушкинменен. Жігіт шақтың базары сайранменен, көкіректі кернеген қайран өлең. Тілі бөлек болса да тілегі бір, бауыр басып алдың ғой Байронменен. Жақындасып кеткендей етенеден, бөлсінбей, биік болып бетегеден. Лермонтовпен қауышып қараңғыда, қиял кездің түнімен Гетеменен.

Пайдакүнем қулардың қырына ыққан, тоғышардың тұрмысын, сырын ұққан. Масылдардың мысқылмен миын мытып, тәржіманы тердің ғой Крыловтан. Бір-бірінен алшақтап шет өрістей, көшкендер көп жатсынып, бет көріспей. Теңестірген Шығыс пен Батысыңды, дос таптың Долгополов, Михаэлистей. Ақылдының алдынан ұлағатты, мөлдіреген көүсардай бұлақ ақты. Талабыңа кездессе сөз маржаны, асылда-

рын теріп ап, сына бақты. Жалғанға жалтақтамай тік қараған, қарымды қаламынан құт дарыған. Өзеннің өзегінен мұхит жасап, әлемге паш етті ғой Мұхтар ағам. Өмірі ерте үзілген талай дарын, сақтаған азаматтық қалай да арын. Ғаламдық ғұламалар қатарында, білеміз мәңгілікке Абай барын. Ойлаған құр басы емес, халық қамын, ұғамыз мықтылықты танытқанын. Тұрсын да таланттар өз тұғырында, тақпайық, ағайындар алыпқа мін. Көзінің тамшылаған жасын тиып, алдыңа кім келмеді басын иіп. Мәртебе екендігі мұның бәрі, өнердің өріндегі тасың биік. Ойшылдардың танымдық қарасы артық, алмайық сол сезімді аласартып. Қазақтың көңіліне қаяу салған, тек түсінсе болғаны Қарасартов. Ез демен Тобықтыдай Арғынымды, меңгерген пәлсапалық бар ғылымды. Алдында аруағыңның мойынсұнып, паш етем, шырылдаған зар-мұңымды.

АРҒЫНБАЙ АТА ЕЛТАЙҰЛЫ СЕЙІТҚАЛИ

Өмірім — өткелім

Қайғысыз қара суға семіреді, кей малғұн жан жүйкенді кеміреді. Жастыққа, көрілікке қарамаған, қара жер неткен сонша жебір еді. Жаулап алу көкейін тескен бірден, не қалды жер шарында Ескендірден. Аристотель ақылы амал тауып, өр кеудесін ажалдан секкендірген. Марқұмдар ала кетпес дүниесін, ал әлемнің біледі кім иесін? Билеуші бәрімізді ұлы күш бар –Алла деген мәңгілік діни есім. Туған жер бұйырса екен топырағың, кей кезде құлшылық қып отырамын. Құдай жоқ, дін - апиын деген жалған, жетпіс жыл жәбірледі соқыр наным. Өтпеді басымыздан кеше нелер, көргенің күннен-күнге еселенер. Шалса да аяғыңнан алпауыттар ит үреді, керуен көше берер. Замандасың, ілескен қатар інің, Шәкірттерің Көкбай мен Шәкәрімің. Шайқалды шаңырағы шаңқай түсте, нең қалды көрсетпеген ә, тәңірім! Қамықты өз халқы үшін Алаш қатты, ұлтшылсың деп оларды аластатты. Алты ағайын арасын арандатып, от жағып, кейбіріне шала ұстатты. Ойрандады ақ пенен қызыл жұртты, Көп түтіннің бой жеткен қызын құртты. Аштық жайлап, жан басы азайғанда, арысыңды аттырды ұзын мұртты.

Арғынбай ата Елтайұлы Сейітқали

ЕЛ БИЛЕГЕН

ҚҰТЫМ БИ

ШЫНДЫҒЫНА ЖҮГІНЕР БОЛСАҚ, ЕСІМІ ҚАРАТАЛ МЕН КӨКСУ ЖҰРТШЫЛЫҒЫНА КЕҢІНЕН ТАНЫМАЛ ҚҰТЫМ БОЛЫС ЖАЙЛЫ ЖАЗУ, ҚАҒАЗҒА ТҮСІРУ ОЙЫ КӨКЕЙІМДЕ КӨПТЕН БЕРІ ЖҮРСЕ ДЕ, АРХИВТІК ДЕРЕГІ ТАПШЫ БОЛҒАНДЫҚТАН КЕШЕУІЛДЕТІП, ӘРІ ҚОРҚАҚТАП ЖҮРГЕН ЖАЙЫМ БАР ЕДІ. ТЫЛСЫМ КҮШТІҢ ӘСЕРІ ДЕСЕМ АСЫРА АЙТҚАНЫМ БОЛАР, ӘЙТСЕ ДЕ СОҒАН ЖАҚЫН ҚҰБЫЛЫСТЫҢ КУӘГЕРІМІН.

БАБАСЫН ІЗДЕГЕН ДИНАРА

Өткен жылдың қараша айының басында Алматы қаласынан Құйқабаева Динара Бекенқызы (заң саласының қызметкері) хабарласып, жуырда интернет желісі арқылы менің жазушы Ж. Ахмадидің 80 жылдығына орай «Жетісу» газетінде (кейінде «Құлагер» естелік кітабына (А. «Үш қиян», 2023 ж. енген) жарияланған «Жетісу тарихына ден қойған» мақаламды оқығанын, онда Құтым би есімін жолықтырғанын, бабасы туралы ақпарат іздестіріп жүргенін, жолығып әңгімелескісі келетінін айтып, ағынан ақтарылғаны бар. Ізінше жүзіленіп, Берік ағасында сақталған әулеттік (Андас аталығының Қаратолымбек, Шүрек, Сәмен, Тастемір, Сапақ, Құтым мен Құйқабай) шежіренің схемалық үлгісін уатсабыма (Whatsapp әлеуметтік желісі) салып жіберді.

Ұзақ жыл ОҚО-ның Қызылқұм аудандық әскери комиссариатында, Жамбыл облысы Жуалы аудандық ДОСАФ-та, Қаратал аудандық комхозында, КУОС-та, Өрт қауіпсіздігі бөлімінің бастығы ретінде, ПМК-73-те қызмет еткен Сейітнұр ағамыздың портреттік фотосы ескеріліпті. Ұлағатты ұстаз Р. Толқымбекұлы ағамыз түзеген «Жалайыр: Он екі ата» (А. «Дәуір» ЖШС РПБК: «Жалайыр: Он екі ата» 2000 ж.) шежіресіне жүгініп, оны салыстыру арқылы (Наурыз аға құрастырған «Андас» шежіресі (2024 ж.), де қаперге алынды) көп жайтқа қанықты.

Жауапкершілігі жоғары, шаруасы шаш етектен асатын заңгерлік салада қызмет етсе де тегіне, қанына тартып, арғы бабасы Құтым жайлы дерек жинаушы Динара қарындасыма ризашылығымды білдірдім. Ендігі кезекте одан Орталық Мемлекеттік мұрағатына тапсырыс беріп, Құтым болысқа қатысты архивтік құжаттарды сұрауды өтіндім. Солай жасады да. Арада екі ай өткесін менің қолыма бір бума құжаттар топтамасын ұстатты. Соларды сұрыптай, екшей келе, ендігі шегінер жер қалмағасын пәлендей жаңалық ашпасам да, осы жазбамды қағазға түсірдім...

ҚАРИЯЛАРДАН ЖЕТКЕН СӨЗ

...Аудандық газеттің білдей қызметкері болғандықтан шаруашылықты жиі аралаймыз. Ел арасында көп боламыз. Редакцияның негізгі тапсырмасын тындырысымен, ауылдағы кеудесі қазына қарияларға жолығып, ел ардақтылары Ескелді би, Балпық әулие, Жолбарыс батыр, Жәлменде мен Айту би туралы сұрастырамыз. Шежіреші ақсақалдар: Тастөбедегі Ләтіп, Кәлпедегі Күлән, Елтайдағы Сейдахмет пен Сақбай, Бірінші Майдағы Балтабай мен Алтынбек, Жаңаталаптағы Сейітқали, Үштөбедегі Ұыз-бала апа мен Таңатар, Шой т.б ағалар бар білетіндерін бүкпесіз айтып, қоржынымызды толтырып тастайтын.

Жоғарыдағы ел ағаларымен қатар

ара-кідік заманында Қараталдың көрікті жерін жайлаған (кейінде өзеннің иіні таңдалып, 1930-1940 жылы егінді суландыру мақсатында салынған қазіргі Басбөгет (Головное сооружение) төңірегі, оны жайлаған ықпалды адам болған Құтым болыстың есімі айтылып, оған қатысты, көпшілікке мәлім сипаттаманы (сәл кейінірек тоқталамыз. Авт.) айтып қалып жататын. «Ө, солай екен ғой!» – деп іштей риза болатынбыз.

Әсіресе 2001 жылдан бастап, ел-жұрт болып Айдар ауылына таяу «Қорған төбе» етегінде «Алғысы әлсізді демеген, қарғысы қате кетпеген» Қарымбай әулиенің кесенесін салу кезінде ескі әңгіменің шебері Исекер ағамыз анадайдағы жасыл желекке көз тігіп: «Бала кезімізде байқағанымыз, қазіргі Бастоғанның арғы жақ қапталы иін-тірескен қыстаулар еді: Солтанбай, Бұқарбай мен Арыстанбек, Бөкірдің қыстауы, Құтым болыстың ауылы деп аталатын», – деп көп жайттан хабардар ететін. Оны Күлән ағамыз да толықтыратын. Осы айтылғаннан-ақ сол аталардың суы мол, көгі көп, саялы да жайлы қоныс таңдаудағы талғампаздығы мен зеректігіне, естілігіне таң қалып, тәнті болатынбыз.

ҚҰТЫМ БИ САПАҚҰЛЫ

Содан не керек, 2004 жылы Қарымбай әулиенің аруағына арнап екі аудан жұртшылығы ас берер шақта тұлғаның тарихтағы орны, ұрпағы мен кесенесі хақында сыр шертетін «Ақылмен хан- төрені бағындырған» (А. «Болашақ» ЖАҚ, 2003ж. Осы жолдар авторы құрастырған. Таралымы мың дана) тарихи- танымдық кітабы жарық көрді. Көрнекті жазушы, мұрағат қызметкері Жанат Ахмадидің соқталы «Қарымбайұлы Назар би» мақаласына орын берілді. Ізденімпаз автор: «Осыдан біраз жылдар бұрын әрі би, әрі батыр, әрі әулие: Ескелді, Балпық және Қабан (Қабылыса) жыраулардың 300 жылдық тойлары өткенде, ҚР Орталық Мемлекеттік архивтен біраз билердің мөр-таңбасын тауып, баспасөз бетінде жариялаған едік. Онда Тіленші Балпық оғлы, Назар Қарымбай оғлы, Құтым Сапақ оғлы, Тазабек Пұсырман оғлы, Айдар Сүйіндік оғлы, Қотыраш Өмір оғлы қатарлы билер бар болатын – дей келіп, бұл жолғы айтқалы отырғанымыз Назар болыс туралы», – деп негізгі тақырыпқа ойысады. Келтірілген деректердің ортасында Құтымның есімі мен мұңданып тұр. Ағамыздың осының алдында «Жас Алаш» газетіндегі (28.07.1994 ж.) «Тіленші Балпықұлының мөр-таңбасы» мақаласында Жетісуда 1846 жылы маусым айының 10-шы күнінде генерал-майор Вишневский ұйымдастырған Жетісу, Қарқаралы Аягөз, Көкпекті дуандарының ел билеушілері: Құнанбай, Алшынбай, Тәттімбет, Барақ, Тіленші сияқты (Орта және Ұлы жүз өкілдері) ығай мен сығайлардың ба-

сын қосып, патшалық Ресейдің бодандығына (подданство) өтуге (әрине еріксіз түрде) арналған құрылтайға қатысқандығы және өз ұйғарымдарын жеке-жеке мөр басып, растағаны баяндалды. Газеттегі және аталған кітаптағы архивтік деректің ксерокс көшірмесінде сұлтан Сөк Абылайхановтан бастап, Тіленші Назар, Қотыраш бидің мөрлері таңбаланған. Молла Абдол Менибаевпен аяқталады (Архивтік құжатта да солай).

Ал сол тізімді жалғастырған Айдар мен Құтым болыс құжатқа тарақ таңбасын ғана қойған (мөр пайдаланбаған). Негізі әрбір болыстың құзыретіне сай жеке мөрі болуы тиіс. Ал мына жағдайда белгісіз себептермен ол рәсімді қолданбағаны байқалады. Бұдан шығатын қорытынды сол, ел билеген Құтым Балпықұлы Тіленші, Қарымбайұлы Назар және Айдармен замандас, тіпті құрдас болып келуі әбден мүмкін (Оның туған және қайтқан жылын, жерленген жерін анықтау түскен абзал). Жазбаңызға архивтік құжаттың сол тұсының көшірмесін қоса беруді жөн санадық (суретте).

Орталық мемлекеттік мұрағат қызметкерлері бұл жолы да Динара қарындасымыз сұраған Құтым болыс мөрінің табылмағанын жеткізді. Біздің бұл жазбаңыздың мұрағаттан алынған түпнұсқасы Ресейдің Омбы қаласы архивінде сақталған «Ұлы жүздің Үйсін тайпасы қырғыздарының Руссия бодандандығын қабылдау және осы округтің Қаратал өзені бойында орнығуы туралы ісі» нақтылы мысал. Екі тараптың міндеттері сараланған құжаттың аяққы бетінде Жалайыр билері: Тіленші Назармен қатар Құтым би Сапақұлы да келісімін берген.

Құжат патша билеушілері тарапынан дайындалғандықтан онда ұлт-азаттық көтерілісінің басшысы Кенесарыны «бүлікші» деп көрсеткен. Ең соңында сұлтандар мен билеріміздің шағатай жазуымен жазылған ата-тегі мен қойған қолдарын, жалпы мәтінді орысша аударған аудармашы Құрбанақовтың ныспысы да ескерілген.

Бүгінгідей мүмкіндікті пайдалана отырып,

XIX ғасырдың бірінші жартысына (23.06.1846 ж.) таман қос тарап: Ресей билеушілері мен Ұлы жүздің сұлтан, билері қабылдаған тарихи құжаттың себеп-салдары мен маңыздылығы жайлы аз-кем пікірімді білдіргім келеді.

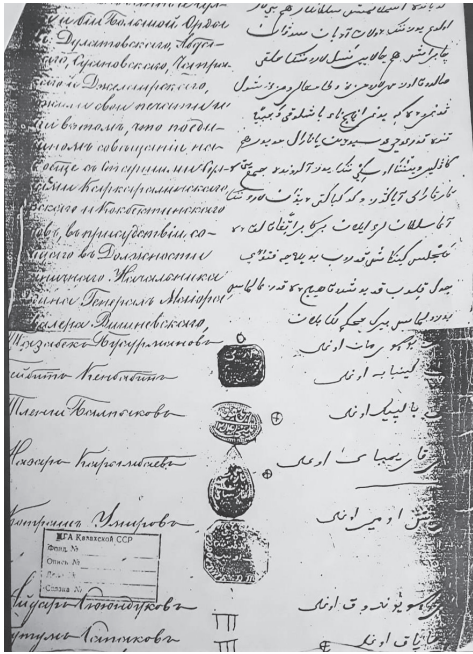
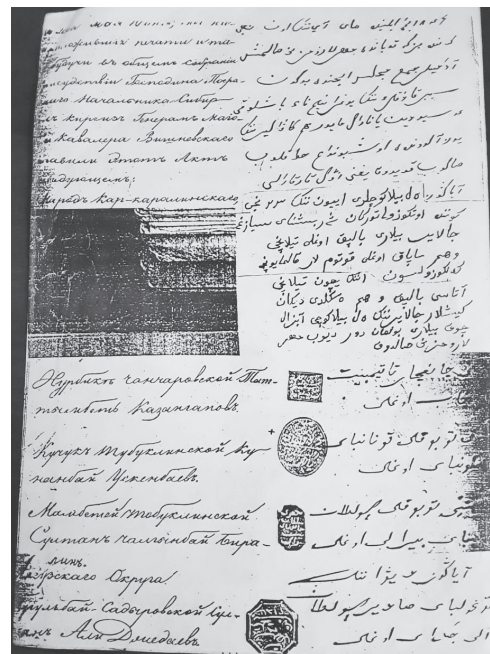
МАҢЫЗДЫ ҚҰЖАТТЫҢ СЫРЫ НЕМЕСЕ ОРЫС БОДАНДЫҒЫН МОЙЫНДАУҒА НЕ МӘЖБҮРЛІК ЕТТІ?

Қазақ тарихына жүгінсек, Тәуке ханның тұсында географиялық орналасуына орай Ұлы даланың үш жүзге бөлінген, кең сахарадағы қазақ хандығының әлсіреген тұсын дәп басқан батыстағы көршіміз Россия басқыншылық ниетпен Орта Азия мемлекеттерін жаулап алардан бұрын Еуразия кеңістігін жайлаған қазақ халқын бодан ету, еркінен тыс қосып алудағы қанды жорығын сонау 1730 жылдары батыс қақпамыздағы Кіші жүз жерінен бастағаны, біртіндеп ілгерілей түскендігі белгілі. Кіші жүздегі қарсылық танытқан Сырым, Исатай мен Махамбет, Есет пен Жанқожа батыр бастаған көтерілісті жаншып таптаған, осылайша Орта жүзге ауыз салған, дегеніне жеткен Ресей билеушілері Ұлы жүзді де қос қапталдан (Тараз бен Аягөз жағынан) қыспаққа алады.

Бір ғасыр бедеріндегі қалыптасқан тарихи оқиғаны бағамдап, саралаған Ұлы жүздің Жетісу өңіріндегі сұлтандары мен би, батырлары амалдың жоқтығынан, осының алдындағы Жоңғар шапқыншылығының «Ақтабан шұбырынды, Алқакөл сұламаның» зардабын көрген, қайыс нокталы, жымсысқа саясатшыл көршісінің ниет пиғылынан, Қоқан шапқыншылығынан сескенгендіктен патшалық Ресейдің қол астына өтіп, жоғарыдағы құжатқа қол қояды. Осы себепті құжатқа қол қойып, мөрін басқан ел жақсыларын (арасында Құтым би де бар) бүгінгі күннің талабымен «Неге қарсы тұрмаған? Неліктен келісімін берген?», – деп жазғырудың ешбір қысыны жоқ екенін осы тақырыпта қалам тербеуші өлкетанушы журналист ретінде ағалық басыммен айтуды жөн санадым.

Енді Орталық Мемлекеттік мұрағаттан тапсырыспен алынған екінші бір архивтік құжат жайлы ой бөліскім келеді. Онда «1846 жылдың 23 маусымында Үлкен орда: албан, дулат, суан, шапырашты және жалайыр руларының сұлтандары мен билері Сібір қырғыздары шекара бастығы генерал-майор Вишневскийдің қатысуымен төмендегі ұйғарымға мөріміз бен таңбамызды қойдық. Ол төрт тармақтан тұрады: 1. Орта және Үлкен орда халқының арасындағы бұған дейінгі және қазіргі талап арызы аға сұлтандардың ықпалымен мерзімі белгіленіп, ыңғайлы шешімін тапты. Егер де оны орындамаушылар табылса кінәлілерге дала заңы бойынша айып салынады; 2. Болашақта Үлкен

қазір де жері құйқалы Жетісуды мекен еткен Үйсін бабаның Жалайыр аталығы Қараталға іргелес Ақсу мен Сарқан өзенінің бойын жайлаған Төлегетай бабаның Матай мен Садыр аталығымен қоян-қолтық араласқан. Қыз алып, қыз беріскен, құдандалы болған. Әйтсе де сол дәуірдегі феодалдық-патриархалдық құрылыс үстемдік құрғандықтан рушылдық, жер мен құн, жетім мен жесір дауы, әсіресе мал ұрлығы мен барымта жиі туындап, ушығып тұрған. Ел тізгінін ұстаған сұлтандар мен төрелердің билікке, байлыққа деген араны ашылып, ағайын мен ағайынның арасына іріткі салатындай кесепатты іс-әрекеттерге де барған. Соның бір мысалы – қазақ поэзиясының Құлагері Ілияс

орданың қырғыздары арасында заңға қайшы әрекеттерге ұрлық пен тонауға жол бермеуге, екі ұлыстың арасындағы бәтуаласқан достық пен бейбітшілікті сақтауға міндеттіміз;

3. Егер де әлдебір басбұзарлар бой көрсетсе немесе олардың қастангөй пиғылдары мәлім болса, онда оны бір-бірімізге хабарлауға және ортақ күшпен басуға, жағдаятты Ресейдің таяу жердегі үкіметіне хабарлауға міндеттіміз;

4. Біздің көшіп-қонған жерімізбен сауда керуені өтетін болса, оларды әртүрлі қысымнан қорғауға, қажетті жағдайда

Жансүгіровтың 1926 жылы жазған «Рүстем қырғыны» поэмасына арқау болған адам жанын түршіктіретін қанды – қасапты оқиға. (Поэманы талдауды мақсат тұтадымыз. Әйтсе де қызыққан оқушы әдебиетші ғалым

Т.Сыдықовтың «Жұлдыз» журналында (№7, 2010 ж.) жарияланған «Рүстем қырғыны» поэмасының ұлағаты» атты танымдық мәні зор зерттеу мақаласын оқуға кеңес беремін.

Жоғарыдағы сөз қылып отырған 1846 жылғы 23 маусымдағы тарихи құжаттың қабылдануы мен аттары аталған сұлтандар мен билердің қол қоюы, сол замандағы екі рулы елдің бірлігін ойлау қамы халқымыздың ынтымағын жарастыруға, ағайынның ауызбіршілігін нығайтуға бағытталған. Демек бір қауым елді басқарып, билеп отырған (Ереже бойынша әр болыс кем дегенде мың түтіннен құрамы кем дегенде бес-алты адамнан тұратын отбасы есебінен) сайланған, Қараталдың бойын жайлаған ағайын арасында ықпалды Құтым болыс бұл пәтуалы ұйғарымның мән – маңызын терең ұғынған және өзінің іс – қызметінде оның талаптарын бұлжытпай орындаған десек қателеспейміз. Қалай десек те, өткенге тас атпай, одан сабақ алғанымыз ләзім.

ТАРИХШЫЛАР НАЗАРЫНДА

Заманында ел билеген Құтым болыс қызметіне шежіреші қаламгер Жұмахан Қожамқұлдың «Бабалар ізі жаңғырды» тарихи публицистикалық кітабында (А. «Курсив ЖШС» 2007 ж. 160-165 б.) лайықты орын берілген. Архивтік дерекке сүйеніп жазған «Алатау округінің құрметті қазақтары» (1867 жыл, 19 қазан) тарауында: Ел қызметіне қатысты: Үлкен орда, Жалайыр болысы: аға сұлтан, подпоручик Сұлтанғазы Жанғазиннен соң болысынайлар «Андас Толымбек, прапорщик Құтым Сапақов» – деп көрсетіп, оған патша ағзам билеушілері тарапынан берілген сыйды Станислав лентасындағы күміс медаль, III-ші дәрежелі кафтан», – деп көрсетеді. Болысқа қарасты ауыл старшындары: Е.Тезекбаев, Б.Ескелдин, Д.Жайынов, Ш.Құнанбаев және Құтымның замандас болыстары: Т.Бектасов, (Андас Қалқа), Қ.Аланов (Сыпатай), С.Жәдігеров (Мырза), М.Ермеков (Орақты – Қарашапан), Т.Тілеубаев (Арықтыным – Байшегір), Б.Тасыбаев (Балғалы – Қайшылы) болысынан, сұлтан М.Сүйінов (Сыршы – Төлөнгі) есімдері аталды. Аталар тегін тізбелеп берудегі мақсатым – олардың кейінгі ұрпағы танып, хабардар болсын деген ниет еді.

Жоғарыда Назар биге қатысты ой бөліскен, есімі ілтипатпен аталған этнограф жазушы Жанат Ахмадиев ағамыздың

Ұрпақтары: Сәкен, Бақытжан

1994 жылы Балпық бидің 300 жылдығына орай «Балпық және оның замандастары» мақаласында («Қазақтың батыр, билері туралы» мақалалар топтамасына енген. ҚР Орталық Мемлекеттік мұрағатында сақталған (№2310 ҚР, №2 тізбе, №105 іс) машинкалық нұсқада: «...Тағы бір мөрдін иесі Құтым Сапақұлына келетін болсақ, бұл кісінің «Кесірлі Кербике» деген әйелі (кейбір жазбада Сұлушаш) болыпты. Сол кесірлі Кербике: «Жалайырды Құтым билейді, Құтымды бұтым билейді» - деген сөздер бар екен деп жазады ел аузында қалған сөзді.

Осыған қосарымыз, қарымды қаламгер, Мемлекеттік сыйлықтың иегері Тұрысбек Сәукетаев та көркем романы («Желқайық» болар...) кейіпкерінің аузына кесірлі Кербикенің әлгі айтқанын салады. Құтымның тұрған жері Талдықорғанның Шұбар ауылы», – деп сипаттама беріледі. Біздің сөз басында Құтымға қатысты ел аузындағы ескі сөз дегеніміз осы болатын. Осы тіркеске ұқсас Арқаның Бекболат биінің қызы жиналған ағайын жақсыларына айтқан екен:

«Қаракесектен шыққан он екі ата елді Бекем (Бекболат би) билеуші еді, Бекемді шешем билеуші еді. Бекем шешемнен қаймықпаса, тоқалдан туды демесе, Тіленші жанның ел ұстамайтын несі бар?» – деген жауабы белгілі. Бұл жерде айтпағымыз ел басқарған болыстардың ел есінде қалуы.

Ал қараталдық шежіреші Б.Ғалиев: «Балапан аталығын билеген Құтым болыс Жазылбек пен Үшмоланы мекендеген. Жұбайы, Сұлушаш шешеміз бізбен шекаралас Найманның бір атасы Қаржау деген елдің қызы көрінеді. Өзім Құтым ұрпағы Сүйіншінің Садығын, Тиынның Оңарғалиын, Тәукенің Нығметін көрдім», – деп сыр бөліседі.

апайымыз әңгіменің бір келер жағында: «Басбөгетті жайлаған Құтым болыс менің арғы аталарым. Содан тараған ұрпақтың бірімін. Атам туралы жазсам ба деймін...», – дейтін. Өкінішке қарай, үлгермеді, өмірден озды. Әйтсе де арамыздағы ендігі бір ұрпағы, күні кеше 75 жылдық мерейтойын атап өткен қаламгер, Халықаралық «Алаш» әдеби сыйлығының лауреаты Нұрила Бектемірова Құтымнан Өсербай, Боман, Бектемір, Дентайдан тарайды.

Ал кесіліп жазуға алғы шарт жасаған Динара Бекенқызы - Құтымның Жұрқабай, Құйқабай, Сейітнұрынан. Сейітнұрдың балалары: Серік, Берік, Бекен, Бақытжан, Сәкен, Мұрат. Алты ұлдың бесеуі өмірден озды. Сейітнұрдың кіші ұлы Мұрат Қаратал ауданында тұрады. Алты ұлдан үш ұл: Серіктің ұлы Тимур, Беріктің ұлдары Болатжан мен Данияр, қалғандары қыздар. Тимурдың ұлы Темірлан, Болатжанның ұлдары: Нұрдиар мен Әбілхан.

Ал Құтымның бір ұлы, ортаншы баласы Тәукеден төрт ұл: Әйке, Тиын, Сүйін, Нығметтің тарайтыны «Андас» аталығының шежіресінде бірділікпен (113-ші бет) көрсетілген. Байқалып отырғандай, Құтым бабамыздың ұрпақтары өсіп, өнген. Кең тараған. Олардың өзара туыстық қатынасы қандай дәрежеде екенінен хабарсызбын. Бәлкім жазбамыз газет бетінде жарық көргесін аталары туралы оқып, бір – бірін іздер, байланысар деген жиналып, күш біріктіре отырып бабасы жайлаған Басбөгеттің төңірегіндегі саялы бақтың ортасына ескерткіш белгі орнатса, рухына бағыштап құран оқып, құдайылық тамақ берсе өте бір сауапты іс болар еді.

Динараның әкесі

жәрдемдесуге міндеттіміз. Жоғарыдағы қойылған талапты адал орындауға, оны бұзуға титімдей де жол берсек, өзімізді Алла алдында кінәлі санауға, қуатты державаның қанаты астында тұрғандықтан орыс үкіметінің талабын қатаң орындауға міндеттіміз. Нақтылы қол қоюшылар: 8-ші класты сұлтан Сөк Абылайханов бастаған он сұлтан мен жиырма жеті би (қатарында Құтым да бар) және 14-ші класты молда А.Меңлібаев делінген. Растаған: штаб бастығы, генерал-майор. (АВПР.Ф. Бас архив; 1-7, 2-іс, 2334-2337-бет. Көшірме.)

Біздің айрықша көңіл бөліп, елеулі орын беріп отырған бұл құжат сол дәуірде үлкен маңызға ие болатын. Себебі заманында,

Құтым би ұрпақтары

ТҮЙІН

Сәтін салып, орайы келгесін Жетісудың көпке танымал би, болысы Құтым жайлы сөз қозғадық. Кеңестік кезеңдегі жабық тақырыпты зерделеп, қағазға түсіруге мүмкіндік туғызған Тәуелсіздігімізбен келген сөз бостандығы дер едік. «Қаратал» аудандық газетінің ұзақ жыл редакторы болған журналист-қаламгер Мәкен Өсербаева

Сөз соңын аталарымыздың «Өткендерін құрметтеген өскендіктің белгісі, өткендерін ұмытқан өшкендіктің белгісі», «Жақсы атаның ұрпағы өзінің қайдан шыққанын ұмытпайды» – деген өсиетімен аяқтағанды құп көріп, жөн санадым.

Қараша ҚАРАМАН,
өлкетанушы қаламгер.
Алматы облысы

ЧАЙ СТАЛ ХУЖЕ КАЧЕСТВОМ

Хотя народная поговорка гласит «чай не пьешь-откуда силы берешь»? Казахстанские «чайханщики» все чаще стали жаловаться на качество заварок, которые в последнее время заполнили прилавки торговых точек своими очень родственными, как Келін шай, Жеңге шай, Апамның, Әжемнің шәйі и прочее названиями, но не оправдавшие качество товара ни названием, ни вкусом, ни запахом, зато появлением насыщенного цвета пурпура. Трудно приходится тем, кто ищет хороший чай. Ассортимент большой, при низком качестве. На местном уровне никто этим не занимается. Заканчивается «аханием и оханием» покупателей на кухне – дома. У нас в последнее время заварки с красивыми названиями и красивыми коробками стали сомнительными, потому-что, еще раз повторяюсь, заварка стала очень сильно «краснеть»! Может им становится стыдно от халтуры чаеразвесочных фабрик, которых стало много?

Многие казахстанцы стали конкретно жаловаться на качество пакистанского чая. При его заваривании потребители обнаружили в пачках подозрительные частицы, а в чайнике – неестественно яркий цвет.

Редакция Zakon.kz разбиралась в ситуации с помощью лаборатории и частных ведомств. Редакция самостоятельно обратилась в лабораторию для исследования продукта на добавки и красители.

В результате исследований Алматинской испытательной лаборатории, в десяти образцах разных чаев, как Kelin Sai, Апамның Шайы, Al-Tamir, Al-Hayat, Аль-Кайрат шәйі, Al-Jannat, Олжа Premium Tea, Hurrem-Sultan, Durrani Hashim Tea, Al-Faya Tea установлено присутствие красителей тартразин E102 и желтый «Солнечный закат», E110 в больших количествах.

Как повествуют социальные сети, история с запретом пакистанского чая в Казахстана началась еще в 2018 году. По информации комитета, была произведена работа по изъятию и уничтожению продукции, не соответствующей требованию законодательства и введение временных санитарных мер по запрету ее ввоза и

реализации. Однако на сегодняшний день несоответствующий требованиям технического регламента Таможенного союза, так называемый «пакистанский» чай, реализуется на рынках и полках магазинов. Почему? Потому что был снят временный запрет на ввоз и реализацию в республике пакистанского чая.

Как пояснили в Комитете охраны общественного здоровья Министерства здравоохранения РК, временная санитарная мера по запрету ввоза и реализации чая Al Barkat Classic Tea производства A.A. Mughal General Traders (Пакистан) и чая Premium Gold Tea (производства «ABA групс LLP» КРК (Пакистан), была отменена постановлением главного государственного санитарного врача Республики Казахстан от 26 октября 2018 года на основании сведений о проведении соответствующих мероприятий и результатов лабораторных исследований.

На сегодняшний день «пакистанский чай», нарушающий ряд требований Технического регламента Таможенного союза, повсеместно продолжает продаваться в Казахстане.

Хотя, согласно требованиям безопасности пищевых добавок, ароматизаторов и технологических вспомогательных средств Технического регламента Таможенного союза их наличие в продукте **не допускается вовсе**. Кроме того, на некоторых пачках чая отсутствует наименование и местонахождение производителя. А что говорить о провинциальном областном центре, как Талдыкорган, где всю продают некачественный чай сомнительной фасовки.

-И куда нам писать? В общество защиты потребителя или в Палату предпринимателей Атамекен? Или в прокуратуру или Антикор?- негодует потребитель.

-Вот, что я покупала в последнее время и пила как чай, которые оказались без вкуса, без запаха, но, похоже с красителями, потому что сильно краснели - даже при небольшой дозе в заварном чайнике - говорит жительница города Эльмира (имя ее изменено), которая принесла к нам в редакцию пустые коробки от заварок, с которых она пила чай.

ЧТО НАПИСАНО НА КОРОБКАХ ЧАЯ?

А коробок было штук шесть с разными названиями: Эмир, Патша, Рахмет, Чемпион, Сауле и Алтын сандық, только о качестве последнего ее мнение было позитивное. А в остальном – только недоумки.

По словам Эльмиры новая пачка чая, которая появилась совсем недавно под названием «Сауле» была изготовлена и упакована в Алматинской области, Карасайский район, городе Каскелен, указана улица и номер заведения и телефон, ТОО «Шапағат - 2018».

На красочной коробке очень мелким шрифтом напечатано: - Организация, принимающая все претензии по качеству товара на территории РК г.Астана, ТОО «Шапағат 2018», указана улица и номер дома в Астане и телефон.

Там же указан импортер: Россия. Все претензии предъявлять в Оренбург, ООО «Орда», улица и номер дом, телефон. Это указано на коробке на 4 языках: русском, казахском, узбекском и киргизском языках. Шрифт, хотя мелкий - не придиричься. Все предусмотрено. Все указано. Хотя, хотелось бы пожаловаться – но, производители живут далеко. Но зато на коробках все солидно. Однако несолидное находится в пачке чая: половина заварки черные гранулы, половина – светло-коричневые гранулы. Видимо, они и «красят» так сильно чай.

КАКОЙ ЧАЙ ПЬЮТ КАЗАХСТАНЦЫ?

Мы пьем чай из Индии, Кении, Китая и из России, чай также поступает из Вьетнама, Ирана, Шри-Ланки и Грузии, есть и из Азербайджана, Пакистана. По поставке лидируют Кения и Индия. Китай и Россия меньше – чуть выше 1 тонны каждая из стран. Это данные за прошлый 2024 год.

В свою очередь казахстанские компании, в том числе дистрибьюторские, чаеразвесочные и торговые, экспортируют чай в Россию, Кыргызстан, Узбекистан, Туркменистан, Таджикистан, Монголию и Турцию.

ЧАЙ ПРОИЗВОДЯТ И В ТАЛДЫКОРГАНЕ?

Одна из коробок, которую представила нам Эльмира, называется чай «Эмир». Красивая черная коробка чая с названием «Эмир», напомнил мне чай из Ирана. Но разглядывая коробку, рассказывает Эльмира, прочитала, что эту коробку чая производят, то есть изготавливают в Талдыкоргане. На коробке написано, что чай из Пакистана. Изготовитель

и организация, принимающая претензии по качеству продукции в Талдыкоргане ИП «JILKASHINOVA», но ни адреса, ни телефона на коробке нет.

- Но качество чая «Эмир» в гранулах, то же самое, что в коробке чая «Сауле», только с той разницей срока покупки, что «Эмир» я покупала пораньше, чем чай «Сауле», а присутствие красителя чая есть и в той и другой пачке» - говорит Эльмира.

Общеизвестно, что Казахстан закупает чай в виде сырья, потом это сырье доводят до кондиции на чаеразвесочных фабриках, пакуют и продают. А чаеразвесочных фабрик у нас развелось уже немало. Они есть в нескольких районах Алматинской области и в городских районах самой Алматы, в Шымкенте, Талдыкоргане, Караганде, Астане.

В региональном разрезе наибольший объем производства пришелся на Алматы: 61,1%, или 5,7 тыс. тонн, минус 13,9% за год.

«В лидирующую тройку регионов также вошли Шымкент (2,4 тыс. тонн) и Карагандинская область (649 тонн).

РАБОТА ПРЕПРИНИМАТЕЛЕЙ ПО ИЗГОТОВЛЕНИЮ ЧАЯ

Как пишет Нур.кз. в Казахстанской академии питания заявляют, что сегодня предприниматели самостоятельно заключают договоры на поставку чая и то, какой продукт в итоге получают потребители, целиком и полностью зависит от добросовестности бизнесменов.

«В настоящее время в Казахстан поступает много старого чайного листа низкого качества. Он плохо ферментирован, собран способом механической сборки, а это удешевляет сырье, но повышает прибыль в ущерб качеству чая. Кроме того, производители в погоне за прибылью используют различные способы фальсификации. Чаще всего они используют так называемую пересортицу и добавление пищевых добавок, ароматизаторов и красителей, которые улучшают внешний вид чая», - отмечают эксперты.

В академии подтверждают, что согласно Техническому регламенту Таможенного Союза, использовать краситель в чае запрещено, поскольку он вреден для здоровья.

Вывод: в погоне за прибылью предприниматель по чаю делает все возможное и невозможное только для себя. А на здоровье и карман покупателей заглядывать ему нет смысла, когда на первом месте у него стоит задача наполнить прибыль собственным карманом.

Баян ТАНАТАРОВА

Бейсенбі - Четверг, 22 мамыр

 ХАБАР	
05.00 «Ұлттық спорт» 06.00 Телехикая «Пәленшеевтер-2» 07.00 «Оян!» 09.00 Мультсериал «Питэр Пэн» 09.30, 21.00 Сериал «Зиморо-док» 11.30 «Тамаша» 12.00 «Көзқарас» 12.30 Телехикая «Алпыстан асып барамын» 13.00, 19.00 Телехикая «Арман-дастар» 13.30 Телехикая «Жалғыз жауқазын» 15.00, 20.00 Телехикая «Бахар» 16.00, 23.30 Сериал «Стажер» 18.00 Новости 18.30 Жаңалықтар 22.30 КешREC 01.00 Сериал «Перекресток»	13.00 «19 аймақ» 13.40 «Әсем әуен» 14.00 «Мақсатына жеткендер» 14.30 «Агро аймақ» 15.00 Жаңалықтар /тікелей эфир 15.20 «Біздің өңір» 16.00 Новости/прямой эфир 16.20 «Біздің өңір» 17.00 «Ой-сарап» 17.30 «Жетісу әуендері» 18.00 «19 регион» /тікелей эфир 18.40 «Әсем әуен» 19.00 «Шыңыраудан шыңға» 19.30 «Ащы да болса...» 20.00 Қорытынды жаңалықтар (Алматы облысы) 20.30 Қорытынды жаңалықтар (Жетісу облысы) 21.00 Итоговые новости (Алма-тинская область) 21.30 Итоговые новости (Об-ласть Жетысу) 22.00 «Біз жанбасақ» 22.45 «Әсем әуен»

ЕВРАЗИЯ

06.00, 02.20 «П@утина»
07.00, 19.00 «Koremiz»
08.00 «Қайырлы таң, Қазақстан!»
09.00 «Доброе утро, Казахстан!»
10.00 «Жить здорово»
10.50 «Давай поженимся!»
11.45 Сериал «Я не могу без тебя»
12.45 «Пусть говорят»
14.00, 01.15 «Новости»
14.15, 01.35 «Жаңалықтар»
14.30 Qoslike
18.30, 02.45 «Басты жаңалықтар»
20.00 «Главные новости»
20.35 Сериал «Синдром жерт-вы»
00.15 Ночной Кинотеатр
03.15 «Тамаша city»

КТК

07.05 Кешкі жаңалықтар
07.20, 03.35 «Өртенген сезім»
09.10 Вечерние новости
09.50 «Было дело»
11.40 Сериал «Шеф-3»
13.50 Сериал «Марашанец»
15.50 Сериал «Тайны»
17.50 «Реальная мистика», реалити-шоу.
19.40 «Астарлы ақиқат»
20.40 Кешкі жаңалықтар
21.00 Вечерние новости
21.40 Сериал «Шеф-3» сериал
23.40 Сериал «Марашанец»
01.20 Сериал «Маруся»
02.50 Сериал «Катина любовь»
05.30 «Астарлы ақиқат» (қайталау)
06.15 Кешкі жаңалықтар (қайталау)

ЖЕТІСУ

07.05 «Әсем әуен»
07.30 «Таңжарық» /тікелей эфир/
09.15 «Әсем әуен»
09.30 Жаңалықтар (Алматы облысы)
10.00 Жаңалықтар (Жетісу облысы)
10.30 Новости (Алматы облысы)
11.00 Новости (Жетісу облысы)
11.30 «Ой-сарап»
12.00 «Шаңырақ»
12.50 «Әсем әуен»

Жексенбі - Воскресенье, 25 мамыр

ХАБАР

05.00 «Jeti qazyna»
07.00 «Құс қанат ғұмыр»
09.00 «Подводная эра»
10.30 «Красные туфельки и семь гномов»
12.00 «Девять яров-2»
14.00 «Азамат»
15.15 «Кеш жарық!»
16. 00 «Время патриотов»
18.00 «7 күн»
18.45 «Народный контроль»
19.00 «Алғашқы»
20.00 «Қызық таймс»
21.00 «Драконы навсегда»
23.00 «Многодедный»
00.30 «Әке бақыты»

ЕВРАЗИЯ

06.00,03.10 «Тамаша сити»
07.50,02.20 «Паутина»
08.45 «Воскресные беседы»

Жұма - Пятница, 23 мамыр

ХАБАР

05.00 «Ұлттық спорт»
06.00 «Пәленшеевтер-2»
07.00 «Оян!»
09.00 «Питер Пэн»
09.30,21.00 «Зимородок»
11.30 «Неосеть»
11.50 «Бір кітап»
12.00 «Дәстүр»
12.30,19.00 «Армандастар»
13.30 «Жалғыз жауқазын»
15.00,20.00 «Бахар»
16.00,23.30 «Стажер»
18.00 Новости
18.30 Жаңалықтар
22.30 «ОйнаIQ»
01.00 «Перекресток»

ЕВРАЗИЯ

06.00, 02.30 «П@утина»
07.00,19.00 «Koremiz-шоу»
08.00 «Қайырлы таң, Қазақстан!»
09.00 «Доброе утро, Казах-стан!»
10.00 «Жить здорово»
10.50 «Давай поженимся»
11.45 «Я не могу без тебя»
12.45 «Пусть говорят»
14.00,01.50 «Новости»
14.15,02.10 «Жаңалықтар»
14.30 «Qoslike»
18.30,03.20 «Басты жаңалықтар»
20.00 «Главные новости»
20.30 «Паламент онлайн»
20.55 «Поле чудес»
22.10 «Судья»
03.45 «Тамаша сити»

КТК

07.05 Кешкі жаңалықтар
07.20,04.00 «Өртенген сезім»
08.50 Вечерние новости
09.30 «Было дело»
11.30 «Шеф-3»
13.40 «Марашанец»
15.40 «Тайны»
17.40 «Реальная мистика»
19.40 «Дау-дамайсыз»
20.15 «LikeBas»
20.40 Кешкі жаңалықтар
21.00 Вечерние новости
21.40 «Должник»
01.30 «Маруся»
03.15 «Катина любовь»
05.30 «LikeBas»
05.50 «Дау-дамайсыз»
06.15 «Кешкі жаңалықтар»

ЖЕТІСУ

07.05 «Әсем әуен»
07.30 «Таңжарық» /тікелей эфир/
09.15 «Әсем әуен»
09.30 Жаңалықтар (Алматы облысы)
10.00 Жаңалықтар (Жетісу облысы)
10.30 Новости (Алматы об-лысы)
11.00 Новости (Жетісу облысы)
11.30 «Ой-сарап»
12.00 «Ұлт ұяты»
12.50 «Әсем әуен»

21.00 «Әнім сен едің»
22.00 «Портрет недели»
23.00 «Жена Робинзона»
01.10 «Маруся»
03.00 «Кел шырқайық!»
03.50 «Ән мен әнші»
05.05 «Мерекелік концерт»

ЖЕТІСУ

07.05 «Әсем әуен»
09.00 «Апта» (Жетісу об-лысы)
09.30 «Апта» (Алматы об-лысы)
10.00 «Апта» (Область Жетысу)
10.30 «Апта» (Алматинская область)
11.00 «Шашу»
11.35 «Әсем әуен»
12.00 «Біздің толқын»
13.00 «Ділмар»
13.40 «Менің анам»

13.00 «19 регион»
13.40 «Әсем әуен»
14.00 «Шыңыраудан шыңға»
14.30 «Ащы да болса...»
15.00 Жаңалықтар /тікелей эфир
15.20 «Менің анам»
15.35 «Келіп көр»
16.00 Новости/прямой эфир
16.20 «Біз жанбасақ»
17.00 «Ой-сарап»
17.30 «Жетісу әуендері»
18.00 «Әсем әуен»
19.00 «Зейнеп апаның өңгімелері»
19.30 «Абадан»
19.50 «Әсем әуен»
20.00 Қорытынды жаңалықтар (Алматы облысы)
20.30 Қорытынды жаңалықтар (Жетісу облысы)
21.00 Итоговые новости (Алма-тинская область)
21.30 Итоговые новости (Об-ласть Жетысу)
22.00 «Менің балалық шағым»
22.45 «Әсем әуен»

31 КАНАЛ

05.58 ҚР ӨНҰРАНЫ
06.00,04.00 «Әзіл студио»
06.30,01.30 «31 әзіл»
06.50,20.00 Информбюро
08.00 «Буба»
09.00,12.10 «Великий человек-паук»
09.30,00.30 «Айдаһарлар шайқасы»
11.00 «Күліп All»
11.30,03.00 «Тик ток шоу»
12.40 «Каратель»
15.40 «Снайпер:Финал убийцы»
17.50 «Легионер»
21.00 «Война миров»
23.30 «Бозторғай»
02.40 «Тайм вайн»
03.20,05.00 What 's up?
04.20 1001 Әзіл
04.30 «BALA BATLLE»
05.20 «Ризамын»

7 КАНАЛ

06.00,05.50 Әнұран
06.02 «Ананди»
07.00 «Сезім үшін»
08.00,18.20 «Ақ пен қара»
09.00,00.40 Жаңалықтар
09.30,01.00 Новости
10.00,20.00 «Великолепный век.Көсем»
11.00,21.00 «Бесценное время»
12.00 «Дикая роза»
14.00 «Свет в окне»
16.00 «1001 түн»
18.00 Жаңалықтар
19.30 Новости
22.00 «1001 ночь»
23.40 «Султан Разия»
01.30 «Здоровье с Айнур Тажиной»
02.00 «Айгерім Сейфолланың сырласуы»
03.00 «Жұлдызды шаңырақта»
03.50 Q-елі
04.40 «Ата-ана. Бала-шаға»
05.10 «Зың-зың Күлпәш»
05.53 Үзіліс

14.00 «Ұлт ұяты»
14.50 «Әсем әуен»
15.00 «Шаңырақ»
15.50 «Әсем әуен»
17.00 «Шашу»
17.35 «Агро аймақ»
18.00 «Единый народ»
18.30 «Келіп көр»
19.00 «Өзежжарды»
19.30 «Арнайы репортаж»
20.00 Бақберген Асқарбековтың концерті
22.00 «Шіркін-ай»
23.05 «Әсем әуен»

31 КАНАЛ

06.00,05.00 «Әзіл студио»
07.00 «Күліп All»
07.30 «Три богатыря и Пуп земли»
09.30 «Готовим с Адель»
10.00 «Телебинго»

Сенбі - Суббота, 24 мамыр

ХАБАР

05.00 «Jeti qazyna»
07.00 «Мен жайлы...»
09.30 «Культурный кон-текст»
10.00 «Подводная эра»
11.30 «Панда и киви»
12.00 «Дракон навсегда»
14.00 «21 ғасыр көшбасшысы»
15.00 «Қызық таймс»
16.15 «Многодедный»
18.00 «7күн»
18.45 «Біздің назарда»
19.00 «Кеш жарық!»
21.00 «Девять яров-2»
23.00 «Время патриотов»
01.00 «Әке бақыты»

ЕВРАЗИЯ

06.00,03.20 «Тамаша сити»
07.30,02.30 «П@утина»
09.20 «Қаймақ»
10.00 «Дом-фантом в при-даное»
14.10 «Судья»
18.00 «Перепои звезду»
20.00 «Асау жаңалықтар»
20.30 «Заң мен ел»
20.55 «Замок на песке»
00.50 «Нулевой километр»

КТК

07.00 ҚР ӨНҰРАНЫ
07.05 «Мерекелік концерт»
08.00 «Закира»
10.00 Вечерние новости
10.40 «Должник»
14.10 «Тайны»
18.00 «Әшпес даңқ»
19.10 «Шымкент шоу»
21.00 «Вторая первая любовь»
01.10 «Маруся»
02.45 «Катина любовь»
03.35 «Сен болмасаң»
04.45 «Закира»
06.15 «Мерекелік концерт»

ЖЕТІСУ

07.05 «Әсем әуен»
07.30 «Таңжарық»
09.15 «Әсем әуен»
09.30 Жаңалықтар (Алматы облысы)
10.00 Жаңалықтар (Жетісу облысы)
10.30 Новости (Алматы облысы)
11.00 Новости (Жетісу об-лысы)
11.30 «Ой-сарап»
12.00 «Біздің толқын»
13.00 «Әсем әуен»
14.00 М/ф «Киелі Қазығұрт»
14.30 «Абадан»
14.50 «Әсем әуен»

10.25 «Ранго»
13.00 «Вверх»
15.10 «Джон картер»
18.10 «Мстители: Эра Аль-трона»
21.00 «Геракл: Начало ле-генды»
23.00 «Три мушкетера: Дар-таньян»
01.20 «Bizdin show»
02.30 «31 әзіл»
03.00 «Тик ток» шоу
03.30 «Тайм вайн»
03.50 1001 әзіл
04.00 BALA BATTLE
04.30 «What's up?»
05.30 «Ризамын»

7 КАНАЛ

06.00,05.45 Әнұран
06.02 «Ананди»

15.00 «Аман болайық»
15.40 «Әсем әуен»
16.20 «Менің балалық шағым»
17.00 «Шашу»
17.35 «Ғибрат»
18.00 «Ділмар»
18.40 «Менің анам»
19.00 «Ұлт ұяты»
19.55 «Біздің өңір»
20.30 «Апта» (Жетісу об-лысы)
21.00 «Апта» (Алматы об-лысы)
21.30 «Апта» (Область Жетысу)
22.00 «Апта» (Алматинская область)
22.35 «Әсем әуен»

31 КАНАЛ

06.00,04.40 «Әзіл студио»
07.00 «Күліп all»
07.30,03.30 «ТІК ТОК show»
08.00 «Буба»
09.00 «Великий человек-паук»
09.30 «Готовим с Адель»
10.00 «Алдараспан»
12.30 «Ауылбайский участ-ковый»
14.40 «Три богатыря и пуп земли»
16.40 «Вверх»
18.40 «Джон картер»
21.20 «Мстители: Эра альтрона»
00.20 «Bizdin show»
02.00 «Тайм вайн»
02.30 «31 әзіл »
04.00 «Тамаша лайф»
05.00 «1001 әзіл»
05.10 BALA BATTLE
05.30 What's up?

7 КАНАЛ

06.02 «Ананди»
07.30 «Ұлы дала баласы»
09.10 «Цифровая гигиена»
09.25 «Синий трактор»
10.00 «Великолепный век. Көсем»
12.30,21.00 «Бесценное время»
13.30 «Орел и решка»
14.40 «Әзіл әлемі»
16.00 «1001 түн»
18.00 «Жарқыраған жұлдыз»
18.50 «Валл-и»
22.00 «1001 ночь»
23.50 Динара Сатжан
00.50 «Айнур Тажина»
01.20 «Q-елі»
01.50 «Әйгерім Сейфолла»
02.40 Қызықты Weekend
03.30 «Жұлдызды шаңырақта»
04.00 «Ата-ана.Бала-шаға»
04.40 «Зың-зың Күлпәш»
06.05 «Үзіліс»

07.30 «Ұлы дала баласы»
09.15 «Цифровая гигиена»
09.30 «Доктор Тажина»
10.00 «Великолепный век. Көсем»
12.30,21.00 «Бесценное время»
13.30 «Валл-и»
14.50 «Орел и решка»
16.00 «1001 түн»
18.00 «Әзіл әлемі»
19.00 «Любовь похожа на тебя»
22.00 «1001 ночь»
23.50 «Әйгерім Сейфолла»
00.50 «Здоровье с Айнур Тажиной»
01.50 «Q- елі»
02.40 «Қызықты Weekend»
03.30 «Жұлдызды шаңырақта»
04.00 «Ата-ана.Бала-шаға»
05.00 «Зың-зың Күлпәш»
05.55 «Үзіліс»

Егер басқа елге ТТЖ кетуге бел байласаңыз – зейнетақы жинағыңызды ұмытпаңыз!

Қазақстаннан тыс жерлерге тұрақты тұруға кетуіне байланысты «БЖЗҚ» АҚ-дан (БЖЗҚ, Қор) зейнетақы төлемдерін алу құқығын Қазақстан Республикасының заңдарында және Қазақстан Республикасы ратификациялаған халықаралық шарттарда басқаша көзделмесе, елден тыс жерлерге тұрақты тұруға кеткен, БЖЗҚ-да міндетті, міндетті кәсіптік (МЗЖ, МКЗЖ) және ерікті зейнетақы жарналары (ЕЗЖ) есебінен зейнетақы жинақтары бар шетелдіктер мен азаматтығы жоқ адамдар пайдалана алады.

Төлем рәсімдеу үшін Қорға құжаттар тапсыру керек. Оның 3 түрлі тәсілі бар:

1. БЖЗҚ-ның кеңсесіне өзіңіз барсаңыз болады;
2. Шетелдіктің немесе азаматтығы жоқ адамның өкілі (сенім білдірілген адам) БЖЗҚ кеңсесіне құжаттар топтамасымен жеке өзі жүгіне алады.
3. Қажетті құжаттарды БЖЗҚ облыстық (өңірлік) филиалдарының бірінің пошталық мекенжайына жіберуге болады.

БЖЗҚ сайтында Қорға беру тәсіліне қарай төлемдерді алуға қажетті құжаттардың тізбесі, оларды рәсімдеуге қойылатын талаптар, сондай-ақ, өтініш бланкілері мен оларды толтыру үлгілері, сенімхат үлгісі орналастырылған. Қордың «Төлемге құжаттарды алдын ала тексеру» электрондық қызметін пайдалана отырып, БЖЗҚ-дан берілетін зейнетақы төлемдеріне жіберілетін құжаттарды алдын ала тексеруге болады.

Құжаттарды алған кезде БЖЗҚ Қазақстанның мемлекеттік органдарының ақпараттық жүйелерінен өтініш берген шетелдіктің немесе азаматтығы жоқ адамның Қазақстан азаматының жеке басын куәландыратын құжаттарының не шетелдіктің Қазақстанда тұруға ықтиярхатының не уәкілетті қазақстандық орган берген азаматтығы жоқ адамның куәлігінің болуы және олардың жарамдылығы туралы мәліметтерді сұратады. Егер көрсетілген құжаттар өтініш білдірген шетелдіктің немесе азаматтығы жоқ адамның Қазақстан Республикасынан тыс жерге тұрақты тұруға кетуіне не шетелдікке немесе азаматтығы жоқ адамға Қазақстан Республикасында тұрақты тұруға берілген рұқсаттың күшінің жойылуына, не Қазақстан Республикасының азаматтығынан айырылуына, Қазақстан Республикасының азаматтығынан шығуына байланысты жарамсыз болса, БЖЗҚ зейнетақы төлемін құжаттар Қорға қабылданған не түскен күннен бастап 10 күн ішінде жүзеге асырады.

Зейнетақы жинақтарының төлемі зейнетақы төлемдерін алушы әрекетке қабілетсіз/әрекет қабілеті шектеулі кәмелетке толған тұлға болса да, тек сол алушының банктік шотына аударылады. Зейнетақы жинақтары төлемін заңды өкілдің (қорғаншының/қамқоршының), сондай-ақ, сенім білдірілген тұлғаның банк шотына аударуға жол берілмейді. Осылайша, басқа елде тұрақты тұруды рәсімдеуші адам өзінің зейнетақы жинақтарын жақын туыстарына немесе басқа адамдарға бере алмайды.

БЖЗҚ зейнетақы төлемдерін деректемелері өтініште көрсетілген алушының банктік шотына тек ұлттық валютада – Қазақстан аумағындағы екінші деңгейлі банктерде/банктік операциялардың жекелеген түрлерін жүзеге асыратын ұйымдарда ашылған банктік шоттарға аударған кезде; сондай-ақ АҚШ долларымен, еуромен, фунт стерлингімен немесе Ресей рублімен – Қазақстаннан тыс жерлердегі шетелдік банктерде ашылған банктік шоттарға аударған кезде жүзеге асырады.

БЖЗҚ-ның кеңес беру қызметтерін мессенджерлер (+7 777 000 14 18 нөмірі бойынша WhatsApp және Viber чат-боттары) арқылы, 1418 нөмірі бойынша байланыс орталығынан (Қазақстан бойынша қоңырау шалу тегін), enpf.kz корпоративтік сайтынан, сондай-ақ, Instagram, Facebook, ВКонтакте, X(Twitter), Telegram, Одноклассники сияқты әлеуметтік желілердегі БЖЗҚ-ның ресми парақшаларынан алуға болады.

Жеке кабинет – зейнетақы жинағыңызды бақылаудың ең қолайлы тәсілі

Бірыңғай жинақтаушы зейнетақы қорынан (БЖЗҚ) берілетін төлемдердің мөлшері тұрақты әрі толық көлемде аударылатын жарналардың сомасына тікелей байланысты. Жеке шоттарға ай сайын аударылып отыратын жарналар инвестициялық табыс есебінен көбейеді. Сонымен қатар, олар 1998 жылдан бергі еңбек өтілін растайтын маңызды көрсеткіш болып саналады. Бұл өтіп зейнетақы жүйесіне қатысу мерзімінің ұзақтығын, сондай-ақ мемлекеттік бюджет есебінен төленетін базалық зейнетақының мөлшерін есептеу үшін қажет.

БЖЗҚ зейнетақы жарналарының дұрыс және толық аударылуын, әсіресе, жарналар жалақыдан ұсталып отырған жағдайда жіті қадағалаудың маңыздылығын ескертеді. Мұндай бақылау азаматтарға өз жинақтарының дұрыс қалыптасып жатқандығына көз жеткізіп, болашақта лайықты зейнетақы алуға мүмкіндік береді.

Бүгінде БЖЗҚ-да жеке шоты бар әрбір азаматқа enpf.kz ресми сайтындағы немесе БЖЗҚ мобильді қосымшасындағы жеке кабинетке еш қиындықсыз кіруге болады. Қызметтің бұл түрі арқылы жинақтардың жай-күйін бақылап, жеке шот бойынша жасалатын барлық операциялар туралы өзекті ақпаратты жедел ала аласыз. Жеке кабинетке тіркелу үдерісі өте қарапайым және мұндай қызмет түрімен алғаш рет танысып отырған жандар үшін де қолайлы.

Шоттың жай-күйіне қатысты ақпаратты жеке кабинет арқылы алу – зейнетақы жинақтарыңызды қадағалаудың ең ыңғайлы, сенімді және жедел тәсілі. Қызмет тәулік бойы (24/7) онлайн режимде жұмыс істейді, бұл ақпаратты кез келген уақытта және әлемнің кез келген нүктесінен алуға мүмкіндік береді.

Сонымен қатар, зейнетақы шоттары туралы ақпаратты тек БЖЗҚ сайты арқылы ғана емес, сонымен бірге egov.kz электрондық үкімет порталы немесе оның мобильді қосымшасы арқылы да алуға болады. Бұл мемлекеттік қызметтерді бірыңғай платформалар арқылы алуға бейім азаматтар үшін қосымша қолайлылық туғызады.

Статистика: 2025 жылдың басынан бастап 1 наурызға дейінгі аралықта БЖЗҚ шоттарынан 5,4 миллион үзінді көшірме берілген. Оның ішінде 4,4 млн астамы (немесе 82%) электронды түрде ұсынылған. Бұл сандық қызметтердің кеңінен қолданылып жатқанын және азаматтардың ақпаратты онлайн алуға деген сенім деңгейінің жоғары екенін көрсетеді.

Электрондық платформаларды пайдалану ақпарат алу кезіндегі қателіктердің орын алу ықтималдығын едәуір төмендетіп, БЖЗҚ-мен өзара әрекеттесуді жеңілдетеді. Бұл салымшыларға жарналардың уақытылы аударылмауы немесе басқа да мәселелер туындаған жағдайда, шұғыл түрде қажетті шаралар қолдануға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, зейнетақы жинақтарының жағдайын нақты бағалап, зейнетақы жинағын көбейтуге бағытталған шараларды алдын-ала қабылдауға жол ашады.

Бүгінгі бақылау – сенімді болашақ кепілі!

Тәжікстан Республикасы делегациясының «Бірыңғай жинақтаушы зейнетақы қоры» АҚ сапары

2025 жылғы 24-25 сәуірде Тәжікстан Республикасы делегациясының (бұдан әрі – ТР) «Бірыңғай жинақтаушы зейнетақы қоры» АҚ (бұдан әрі – БЖЗҚ, Қор) танысу сапары өтті. Іс-шара Дүниежүзілік банктің қолдауымен өтті.

Делегация құрамында ТР Үкіметі жанындағы әлеуметтік сақтандыру және зейнетақы агенттігі (ӘСЗА), ТР Президенті жанындағы инновация және цифрлық технологиялар агенттігі (ИЦТА), ТР Денсаулық сақтау және халықты әлеуметтік қорғау министрлігі жанындағы «Әлеуметтік қорғау мен экономикалық интеграцияны жаңғырту жобасын» жүзеге асыру тобының өкілдері болды. Кездесуге ҚР Ұлттық Банкі, ҚР Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрлігі, «Мемлекеттік әлеуметтік сақтандыру қоры» АҚ, «Еңбек ресурстарын дамыту орталығы» АҚ және Дүниежүзілік банк өкілдері қатысты.

Құттықтау сөзінде «БЖЗҚ» АҚ Басқарма төрағасы Жанат Құрманов кездесуге қатысушыларға Қазақстанның зейнетақы жүйесіне қызығушылық танытқандары үшін алғыс айтып, оның негізгі компоненттері туралы баяндады және екі ел мамандарының нәтижелі ынтымақтастығына сенім білдірді.

Өз кезегінде тәжік делегациясының басшысы – ТР ӘСЗА директоры Абдурахмон Халимзод қазақстандық әріптестеріне зейнетақы жүйесін құрудың озық тәжірибесімен және оны цифрландыру деңгейімен танысуға мүмкіндік бергені үшін алғысын айтты. Ол цифрлық технологияларды өмірдің барлық салаларына, әсіресе зейнетақы және әлеуметтік қамсыздандыру саласына енгізудің маңыздылығына тоқталып, бұл қазіргі уақытта Тәжікстандағы басым стратегиялық міндеттердің бірі екенін атап өтті.

Семинар барысында Душанбе қаласындағы ӘСЗА басқармасының бастығы Усмонали Сироджов ТР әлеуметтік және зейнетақымен қамсыздандыру жүйесі туралы айтып берді. Қазір Тәжікстанда ерлер 63, әйелдер 58 жасында зейнетке шығады. Зейнетақы төлемдері елдегі орташа өмір сүру ұзақтығына сәйкес 180 айға (15 жыл) есептелген. Сақтандыру және Мемлекеттік зейнетақы жасына, мүгедектігіне және асыраушысынан айырылуына байланысты тағайындалады. Сақтандыру зейнетақысы сақтанушылар сақтандырылған адамдар үшін төлеген зейнетақы жарналарынан тұрады (мемлекеттік мекемелер қызметкерлерінің жалақысының 25%, мемлекеттік емес мекемелер 20%). Сондай-ақ, зейнетақы өкесінен немесе анасынан айырылған 18 жасқа дейінгі балаларға тағайындалады.

Тәжікстандық топ Қазақстанның зейнетақы жүйесімен танысу, оның жинақтаушы компоненттеріне ерекше назар аудару, сондай-ақ еліміздің зейнетақы және әлеуметтік қамсыздандыру жүйелерін цифрландыру саласындағы озық тәжірибесімен танысу үшін келді.

Тәжік делегациясына Қазақстандағы әлеуметтік және зейнетақымен қамсыздандыру жүйесі, атап айтқанда жинақтаушы компонент туралы кешенді ақпарат ұсынылды. Зейнетақыны жоспарлау мәдениетін дамыту, жеке зейнетақы шоттарын әкімшілендіру, зейнетақы төлемдерінің түрлері сынды тақырыптар таныстырылды, Зейнетақы жинақтарын инвестициялау мәселелері ашылды. Бұл ретте осы бағыттарды іске асыруда цифрландырудың рөліне, кибер-қауіпсіздікті қамтамасыз етуге, БЖЗҚ және Қазақстанның жинақтаушы жүйесінің басқа да қатысушылары (уәкілетті операторлар (ЕДБ), инвестициялық портфельді басқарушылар және өмірді сақтандыру компаниялары және т.б.) ұсыатын онлайн-сервистерді дамытуға ерекше назар аударылды. Заманауи технологияларды дамытудың және ақпараттық қауіпсіздіктің барлық шараларын сақтай отырып, мемлекеттік құрылымдардың дерекқорларымен тығыз ықпалдасудың арқасында БЖЗҚ халыққа көрсететін барлық қызметтер цифрландырылды. Цифрландыру Қазақстанның зейнетақы және әлеуметтік жүйесін неғұрлым ашық, ыңғайлы және икемді, сондай-ақ азаматтардың барлық санаттары үшін пайдаланушы тәжірибесінің жоғары деңгейін қамтамасыз етеді. Мұны Тәжікстанның әлеуметтік ұйымдарының мамандары, сондай-ақ Дүниежүзілік банк өкілдері атап өтті.

Если собрались на ПМЖ в другую страну – не забудьте забрать пенсионные накопления!

Напомним, что правом на пенсионные выплаты из ЕНПФ в связи с выездом на ПМЖ за пределы Казахстана могут воспользоваться иностранцы и лица без гражданства, выехавшие на ПМЖ за пределы страны, имеющие пенсионные накопления в ЕНПФ за счет обязательных, обязательных профессиональных пенсионных взносов (ОПВ, ОППВ) и добровольных пенсионных взносов (ДПВ) если иное не предусмотрено законами Республики Казахстан и международными договорами, ратифицированными Республикой Казахстан.

Для оформления выплат необходимо подать документы в ЕНПФ. Есть 3 способа подачи:

1. Можно лично обратиться в офис ЕНПФ;
2. Представитель (поверенное лицо) иностранца или лица без гражданства может лично обратиться в офис ЕНПФ с пакетом документов.
3. Можно отправить необходимые документы на почтовый адрес одного из областных (региональных) филиалов ЕНПФ.

Информируем, что на сайте ЕНПФ размещен перечень необходимых документов в зависимости от способа их подачи в ЕНПФ, требования к их оформлению, а также бланки заявлений и образцы их заполнения, образец доверенности. Предварительно проверить направляемые документы на пенсионные выплаты из ЕНПФ можно, воспользовавшись электронной услугой ЕНПФ «Предварительная проверка документов на выплату».

При получении документов, ЕНПФ запрашивает сведения из информационных систем государственных органов Казахстана о наличии у обратившегося иностранца или лица без гражданства документов, удостоверяющих личность гражданина Казахстана, либо вида на жительство иностранца в Казахстане, либо удостоверения лица без гражданства, выданного уполномоченным органом Республики Казахстан, и их действительности. Если указанные документы не действительны в связи с выездом обратившегося иностранца или лица без гражданства за пределы Республики Казахстан на постоянное место жительства либо аннулированием иностранцу или лицу без гражданства разрешения на постоянное проживание в Республике Казахстан, либо в связи с утратой гражданства Республики Казахстан, выходом из гражданства Республики Казахстан, ЕНПФ осуществляет пенсионную выплату в течение 10 рабочих дней со дня приема либо поступления в ЕНПФ документов.

Обращаем Ваше внимание, что выплата пенсионных накоплений осуществляется только на актуальный банковский счет самого получателя, даже если получателем пенсионных выплат является недееспособное/ограниченно дееспособное совершеннолетнее лицо. Выплата пенсионных накоплений на банковский счет законного представителя (опекуна/попечителя), а также поверенного лица не допускается. Таким образом, человек, оформляющий ПМЖ в другой стране, не может передать свои пенсионные накопления своим близким родственникам или иным лицам.

Пенсионные выплаты переводятся ЕНПФ на банковский счёт получателя, реквизиты которого указаны в заявлении: в национальной валюте – при перечислении на банковские счета, открытые в банках второго уровня или организации, осуществляющей отдельные виды банковских операций, на территории Казахстана; в долларах США, в евро, в фунтах стерлингов или в российских рублях – при перечислении на банковские счета, открытые в иностранных банках за пределами Республики Казахстан.

Консультационные услуги ЕНПФ можно получить посредством мессенджеров (чат-бота в WhatsApp и Viber по номеру +7 777 000 14 18), call-центра по номеру 1418 (звонок по Казахстану бесплатный), на корпоративном сайте enpf.kz, а также на официальных страницах ЕНПФ в социальных сетях Instagram, Facebook, ВКонтакте, X (Twitter), Telegram, Одноклассники.

Личный кабинет - наиболее удобный способ контролировать свои накопления

Размер выплат из ЕНПФ напрямую зависит от суммы накоплений, которые формируются благодаря регулярным и полноценным взносам. Сумма взносов, поступающих ежемесячно на счета, увеличивается за счет инвестиционного дохода, а также служит подтверждением трудового стажа с 1998 года, необходимого для расчета как общего стажа участия в пенсионной системе, так и размера базовой пенсионной выплаты за счет бюджетных средств.

ЕНПФ напоминает о важности контроля корректности расчетов, особенно, если взносы удерживаются из заработной платы. Все эти меры помогут убедиться, что накопления граждан в ЕНПФ находятся в полном порядке и обеспечат достойную пенсию в будущем.

На сегодняшний день каждому лицу, имеющему счет в ЕНПФ, предоставлен доступ к личному кабинету на официальном сайте enpf.kz или в мобильном приложении ЕНПФ. Этот сервис позволяет удобно и быстро отслеживать состояние своих накоплений и получать актуальную информацию о всех операциях на счетах. Процедура регистрации в личном кабинете проста и доступна даже для тех, кто впервые сталкивается с подобными сервисами.

Получение информации о состоянии счетов через личный кабинет - это самый удобный, надежный и оперативный способ контроля своих пенсионных накоплений. Сервис работает в режиме онлайн круглосуточно (24/7), что позволяет получать актуальную информацию в любое время и из любой точки мира.

Кроме того, информация о состоянии счетов доступна не только через личный кабинет на сайте ЕНПФ, но и через портал egov.kz или мобильное приложение электронного правительства. Это дает дополнительные удобства для пользователей, предпочитающих взаимодействовать с государственными сервисами через единые платформы.

Статистика: с начала 2025 года по состоянию на 1 марта было выдано 5,4 млн выписок со счетов ЕНПФ, из которых более 4,4 млн (или 82%) — в электронном виде. Это демонстрирует растущую популярность цифровых сервисов и высокий уровень доверия граждан к онлайн-формам получения информации.

Важно отметить, что переход на электронные платформы значительно снижает вероятность ошибок при получении информации и упрощает взаимодействие с ЕНПФ. Благодаря этому вкладчики могут своевременно принимать меры в случае выявления проблем с перечислением взносов и возникновении вопросов. Также это позволит наиболее точно представить объективную картину личных сбережений и заблаговременно предпринять действия по увеличению пенсионного капитала.

Контроль, осуществленный вкладчиками сегодня, позволит им быть уверенными в своем будущем!

Визит делегации Республики Таджикистан в АО «Единый накопительный пенсионный фонд»

24-25 апреля 2025 года состоялся ознакомительный визит делегации Республики Таджикистан (далее – РТ) в Единый накопительный пенсионный фонд. Мероприятие прошло при содействии Всемирного Банка.

В составе делегации были представители Агентства социального страхования и пенсий при Правительстве РТ (АССП), Агентства инновации и цифровых технологий при Президенте РТ (АИЦТ), Группы реализации «Проекта модернизации социальной защиты и экономической интеграции» при Министерстве здравоохранения и социальной защиты населения РТ (ГПТ). Во встрече также участвовали представители Национального Банка РК, Министерства труда и социальной защиты населения РК, АО «Государственный фонд социального страхования», АО «Центр развития трудовых ресурсов», Всемирного банка и ЕНПФ.

В приветственном слове Председатель Правления АО «ЕНПФ» Жанат Курманов поблагодарил участников встречи за внимание к пенсионной системе Казахстана, рассказал о ее основных компонентах и выразил надежду на продуктивное сотрудничество специалистов двух стран.

В свою очередь глава таджикской делегации – директор АССП РТ Абдурахмон Халимзод поблагодарил казахстанских коллег за возможность ознакомиться с передовым опытом построения пенсионной системы и уровнем ее цифровизации. Он отметил важность внедрения цифровых технологий во все сферы жизни и особенно в область пенсионного и социального обеспечения, подчеркнув, что это является одной из приоритетных стратегических задач в Таджикистане в настоящее время.

Во время семинара начальник Управления АССП в г. Душанбе Усмонали Сироджов рассказал о системе социального и пенсионного обеспечения РТ. В настоящее время в Таджикистане пенсионный возраст для мужчин наступает в 63, для женщин в 58 лет. Пенсионные выплаты рассчитаны на 180 месяцев (15 лет), что соответствует средней продолжительности жизни в стране. Страховая и Государственная пенсия назначаются по возрасту, по инвалидности и по потере кормильца. Страховая пенсия состоит из пенсионных взносов, уплаченных страхователями за застрахованных лиц (25% от заработной платы служащих государственных учреждений) и 20% - работников негосударственных учреждений). Также пенсия назначается детям до 18 лет, лишившимся отца или матери.

Целью визита таджикской делегации является знакомство с пенсионной системой Казахстана, с особым фокусом на ее накопительные компоненты, а также передовой опыт нашей страны в сфере цифровизации систем пенсионного и социального обеспечения.

Таджикской делегации была презентована комплексная информация о системе социального и пенсионного обеспечения в Казахстане в целом и накопительном компоненте в частности. Были представлены такие темы, как развитие культуры планирования пенсий, администрирование индивидуальных пенсионных счетов, виды пенсионных выплат, раскрыты вопросы инвестирования пенсионных накоплений. При этом особое внимание было уделено роли цифровизации в реализации этих направлений, обеспечению кибер-безопасности, развитию онлайн-сервисов, предоставляемых как ЕНПФ, так и другими участниками накопительной системы Казахстана (уполномоченные операторы (БВУ), компании по страхованию жизни, управляющие инвестиционным портфелем и др.). Благодаря развитию современных технологий и тесной интеграции с базами данных государственных структур с наблюдением всех мер информационной безопасности на сегодняшний день цифровые практически все услуги, оказываемые ЕНПФ населению. Цифровизация делает пенсионную и социальную систему Казахстана более прозрачной, удобной и гибкой, а также обеспечивает высокий уровень пользовательского опыта для всех категорий граждан. Это отметили специалисты социальных организаций Таджикистана, а также представители Всемирного Банка.

ҚҰҚЫҚТЫҚ САУАТ

АРТЫҚ БОЛМАС БІЛГЕНІҢІЗ, АЙЫППҰЛСЫЗ ЖҮРГЕНІҢІЗ...

БҮГІНГІ ТАҢДА КӨРШІЛЕР АРАСЫНДАҒЫ КИКІЛЖІҢГЕ БАЙЛАНЫСТЫ ДАУ ДАМАЙЛАР АЗ КЕЗДЕСПЕЙДІ. МҮНДАЙ ЖАҒДАЙЛАР ӘСІРЕСЕ КӨПҚАБАТТЫ ҮЙДЕ ТҰРАТЫН КӨРШІЛЕР АРАСЫНДА ЖИІ ҰШЫРЫСАДЫ. БҰЛ КӨБІНЕ АЗАМАТТАРДЫҢ ҚАРАПАЙЫМ ЗАҢ ТАЛАПТАРЫН САҚТАМАУЫНАН ТУЫНДАП ЖАТАДЫ. СОНДЫҚТАН ХАЛҚЫМЫЗДА «АҒАЙЫНАН ДА АРТЫҚ ДЕП САНАЛАТЫН» КӨРШІНІЗБЕН АРАЗДАСЫП ҚАЛМАУДЫҢ АЛДЫН АЛУ ШАРАЛАРЫН ҚАБЫЛДАСАҢЫЗДАР «ҚҰДА ДА ТЫНЫШ, ҚҰДАҒИ ДА ТЫНЫШ» БОЛАРЫ ДАУСЫЗ. ЕНДЕШЕ БҮГІН ӘКІМШІЛІК ҚҰҚЫҚБҰЗУШЫЛЫҚ ЖАУАПТЫЛЫҚҚА ӘКЕП СОҒАТЫН КЕЙБІР ЗАҢ ТАЛАПТАРЫ ЖАЙЛЫ ҚР ӘКІМШІЛІК ҚҰҚЫҚ БҰЗУШЫЛЫҚ ТУРАЛЫ КОДЕКСТІҢ КЕЙБІР БАПТАРЫНА СІЛТЕМЕ ЖАСАЙ ОТЫРЫП, ӨЗІРЛЕНГЕН ТОПТАМАНЫ ГАЗЕТ ОҚЫРМАНДАРЫНЫҢ НАЗАРЫНА ҰСЫНЫП ОТЫРМЫЗ.

Тұрғын үйде тыныштық бұзылса – мазаңның кеткені. Ал егер тыныштықты көршің бұзса – тиісті шара қолданудан басқа амал жоқ. Мәселен пәтерді жөндеу, қонақ шақыру, көңілді отырыс, қатты музыка – бұның бәрі ҚР Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодекс бабының бұзылуына себеп бола алады. Көршіңе демалыс бермеу – заңға қайшы іс. Түнгі тыныштық сақтау әрбір азаматтың борышы мен міндеті. ҚР ӘҚБтК-нің («Тыныштықты бұзу») 437-бабына сәйкес жеке тұлғалардың қалыпты демалысы мен тыныштығына кедергі келтіретін, сағат 22-ден таңғы 9-ға дейін тыныштықты бұзу, оның ішінде тұрғынжайда және оның сыртында шұғыл қажеттілікпен байланысы жоқ шу шығаратын жұмыстарды жүргізу, сол сияқты тұрғын ғимараттарда және тұрғын үй құрылысы аумақтарында орналасқан ойын-сауық орындарының жұмыс күндері сағат 22-ден таңғы 9-ға дейін, демалыс және мереке

күндері сағат 23-тен таңғы 10-ға дейін тыныштықты бұзуы жеке тұлғаларға – бес, шағын кәсіпкерлік субъектілеріне немесе коммерциялық емес ұйымдарға – жиырма, орта кәсіпкерлік субъектілеріне – отыз, ірі кәсіпкерлік субъектілеріне бір жүз айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл салуға алып келеді. Әкімшілік жаза қолданылғаннан кейін бір жыл ішінде қайталап жасалған дәл сол әрекет жеке тұлғаларға – он, шағын кәсіпкерлік субъектілеріне немесе коммерциялық емес ұйымдарға – қырық, орта кәсіпкерлік субъектілеріне – алпыс, ірі кәсіпкерлік субъектілеріне бір жүз елу айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл салуға алып келеді.

Мына мәселеге де мән берген абзал. Кейбір көпқабатты үйдің тұрғындары мерекелерден кейін, үйінде қонақ күткеннен кейін қоқыстарын есіктің сыртына лақтыра салып, кіреберіске қойып кететіні де құпия емес. Көп тұрып, иісі

қолқаны қабатын тамақ қалдықтары көршінің тәбетін қашырады анық. Мұндай жағдайға да байланысты әкімшілік жауапкершілік көзделген. Атап айтқанда, ҚР ӘҚБтК-нің 434-2-бабына сәйкес жалпыға ортақ пайдаланылатын орындарды, саябақтарды, скверлерді тастау, оның ішінде белгіленбеген орындарға коммуналдық қалдықтарды тастау – он айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл салуға алып келеді. Осы баптың бірінші бөлігінде көзделген, әкімшілік жаза қолданылғаннан кейін бір жыл ішінде қайталап жасалған әрекеттер – жиырма айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл салуға алып келеді.

Сондай-ақ, үйдің кіреберісінде, подъездің ішінде тұрып темекіні бұрқырататындарға қатысты да әкімшілік шаралар қарастырылған. Мәселен, бұл ретте ҚР Әкімшілік құқық бұзу кодексінің 441-ші бабында былай деп атап көрсетілген. 1. Осы баптың 1-2-бөлігінде көзделген жағдайды қоспағанда, Қазақстан Республикасының заңнамасымен тыйым салу белгіленген орындарда темекі бұйымдарын, оның ішінде қыздырылатын темекісі бар бұйымдарды, қорқорға арналған темекіні, қорқор қоспасын, темекі қыздыруға арналған жүйелерді, тұтынудың электрондық жүйелерін және оларға арналған сұйықтықтарды тұтыну - жеке тұлғаларға он бес айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл салуға алып келеді. Әуе кемесінің бортында темекі

бұйымдарын, оның ішінде қыздырылатын темекісі бар бұйымдарды, қорқорға арналған темекіні, қорқор қоспасын, темекі қыздыруға арналған жүйелерді, тұтынудың электрондық жүйелерін және оларға арналған сұйықтықтарды тұтыну - жеке тұлғаларға елу айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл салуға алып келеді.

Осыбаптыңбіріншібөлігіндекөзделген, әкімшілік жаза қолданылғаннан кейін бір жыл ішінде қайталап жасалған әрекет – жеке тұлғаларға жиырма айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл салуға алып келеді.

Жұмыс берушінің темекі бұйымдарын, оның ішінде қыздырылатын темекісі бар бұйымдарды, қорқорға арналған темекіні, қорқор қоспасын, темекі қыздыруға арналған жүйелерді, тұтынудың электрондық жүйелерін және оларға арналған сұйықтықтарды бұл үшін арнайы айқындалмаған орындарда тұтынатын адамдарға шаралар қолданбауы – лауазымды адамдарға, шағын кәсіпкерлік субъектілеріне немесе коммерциялық емес ұйымдарға - жиырма бес, орта кәсіпкерлік субъектілеріне - қырық, ірі кәсіпкерлік субъектілеріне алпыс айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл салуға алып келеді.

Естеріңізге сала кетейік, қазіргі кезде республика бойынша айлық есептік көрсеткіш 3932 теңгені құрайды.

ӨЗ ТІЛШІМІЗ.

2025 ЖЫЛ – ЖҰМЫСШЫ МАМАНДЫҚТАРЫ ЖЫЛЫ

МЕКТЕПТЕ КӘСІБИ БАҒДАР ЖЕКЕ ПӘН БОЛЫП ЕНГІЗІЛЕДІ

Республиканың профориентологтар қауымдастығының баспасөз қызметінің хабарлауынша, Қазақстан Республикасының Президенті 2025 жылды Жұмысшы мамандықтар жылы деп жариялап, мектептерде кәсіби бағдар беру жұмыстарын күшейтуге ерекше назар аударды. Мемлекет басшысының тапсырмасына сәйкес, мектептерде профориентолог мамандығын енгізу жоспарланып отыр. Бұл бастама жастарды еңбек нарығындағы сұранысқа ие мамандықтарға бағыттауға мүмкіндік береді және еліміздің адами капиталын дамытуға серпін бермек.

Осы бастамаларды қолдау мақсатында Қазақстанның барлық өңірінен педагогтар, профориентологтар, психологтар және білім беру саласының мамандары үшін үлкен мүмкіндік – ІІ Республикалық

кәсіби бағдар берушілер форумы ұйымдастырылды. Форум биылғы жылдың ең маңызды кәсіби дамуға арналған іс-шараларының бірі болды.

«Мамандық – адам өмірінің үштен бір бөлігін құрайды.

Мәселен, бір тәулікте 24 сағат болса, онда соның үштен бір бөлігі, яғни 8 сағаты біздің мамандығымызға арналады екен. Қазіргі басты проблемалардың бірі – мектепті бітірейін деп отырған түлектердің болашақта қандай мамандықтарға бара алады және қалай грантқа түсе алады деген мәселе. Биылдан бастап еліміздің әр мектебінде педагог-профориентолог деген қызмет түрі ашылып, осы мамандар ресми түрде жұмыс істей бастайды. Қазіргі кезде осы сала мемлекеттік деңгейде қолдау тауып жатқаны бізді қатты қуантады», – деп атап өтті форумда Профориентологтар қауымдастығының басқарма төрайымы Жадыра Тойбай.

Республикалық форум да осы мақсатта ұйымдастырылып отыр. Іс-шара мақсаты – Қазақстанда жұмыс істеп жатқан барлық кәсіптік бағдар беруші маманның барынша басын қосу, нетворкинг орнату, осы салада болып жатқан проблемаларды талқылау және оның қандай шешімдері барын ұсыну болды.

Форумда заманауи профориентация әдістемелері, грант сарапшысы болудың мүмкіндіктері мен жетістіктері, 2025 – жұмысшы мамандықтар жылы: сұранысқа ие салалар, жасанды интеллектің еңбек нарығына ықпалы, мек-

теп профориентологының рөлі және маңызы сынды тақырыптар қамтылды.

«Профориентация – арнайы тестер арқылы баланың қабілетіне сай келетін мамандықтарды таңдап беретін сала. Ал профориентолог соны іске асыратын маман. Профориентолог қандай әдістеме қолдануы керек? Форум аясында сол әдістемелерді талқыладық. Сонымен қатар қазір жасанды интеллект дәуірі. ЖИ арқылы тез әрі сапалы баланың бағытын қалай анықтауға көмектесуге болады, сондай тестілердің түрін

де ұсындық» – деді Жадыра Тойбай.

Сонымен қатар, форумға ҰБТ-дан алған баллына қарай грантқа түсу мүмкіндіктеріне, гant түрлеріне қатысты ақпараттар айтылды. Осы саланың жетекші сарапшылары қатысып, өз тәжірибелерін бөлісті.

Бұл форум аясында Қазақстан бойынша келген жылдың үздік профориентологтары марапатталып, осы сала бойынша біліктілігін арттырған мамандарға арнайы сертификаттар табысталды.

Ш. ХАМИТОВ.

НОВЫЙ СТАНДАРТ ПИТАНИЯ

ЧТО ИЗМЕНИТСЯ В ШКОЛАХ С 1 СЕНТЯБРЯ

МИНИСТР ЗДРАВООХРАНЕНИЯ КАЗАХСТАНА АКМАРАЛ АЛЬНАЗАРОВА, ВЫСКАЗАЛАСЬ О НОВОМ СТАНДАРТЕ ШКОЛЬНОГО ПИТАНИЯ, СООБЩАЕТ ZAKON.KZ.

Глава Минздрава напомнила, что глава государства в одном из своих поручений отметил необходимость повышения качества бесплатного школьного питания, которым сегодня обеспечивается 1,7 млн учащихся в стране. Президент отметил, что «мы не можем кормить школьников дешевыми продуктами сомнительного качества. Следует стремиться к международным стандартам питания детей, это оказывает прямое влияние на здоровье подрастающего поколения».

Именно поэтому реформа школьного питания стала одной из наших главных задач. Ее реализация даст

мультипликативный эффект, прежде всего, в улучшении детского здоровья, учебных достижений и общего благополучия. Министерством здравоохранения совместно с Министерством просвещения, профильными отечественными и международными экспертами на основе научных данных и международных рекомендаций разработан новый стандарт школьного питания. Он вступит в силу с 1 сентября 2025 года во всех образовательных организациях страны, - написала Акмарал Альназарова в четверг в Instagram

По ее словам, в последние годы наблюдается рост случаев ожи-

рения, диабета II типа, сердечно-сосудистых заболеваний, кариеса и аллергий у детей. Во многом это, как отметила министр, связано с несбалансированным и нездоровым рационом.

Согласно экспертным оценкам,

строгое соблюдение стандарта позволит: снизить уровень детского ожирения на 10–15%, случаев диабета II типа — на 10–20%, артериальной гипертензии — на 8–18%, других хронических заболеваний — на 5–15%, а также повысить концен-

трацию внимания и успеваемость детей. Одновременно с обновлением рациона мы усиливаем контроль за безопасностью питания и санитарным состоянием школьных столовых, отметила Акмарал Альназарова.

Она проинформировала, что вводятся новые подходы к государственному контролю: отказ от предварительного уведомления о проверках, внедрение системы регулярных мониторинговых визитов.

Эти меры направлены на объективную оценку условий питания и своевременное устранение нарушений. Мы делаем этот шаг во имя здоровья наших детей и призываем всех участников системы образования к ответственному и добросовестному выполнению новых требований, - заключила Акмарал Альназарова

ГОСПОСОБИЕ

КАК ИЗМЕНИЛИСЬ ПОСОБИЯ НА ДЕТЕЙ В КАЗАХСТАНЕ В 2025 ГОДУ

С начала 2025 года пособиями, а также выплатами из Государственного фонда социального страхования (ГФСС) Казахстана на рождение и по уходу за ребенком до достижения им возраста 1,5 лет охвачены 170,8 тыс. человек на общую сумму 80,1 млрд тенге, сообщает Zakon.kz.

Согласно данным пресс-службы Министерства труда и социальной защиты населения (МТСЗН) за 17 февраля:

«В январе 2025 года пособие на рождение ребенка из республиканского бюджета получили 33,7 тыс. человек на сумму 6 млрд тенге».

Стоит отметить, что на данное пособие могут претендовать: постоянно проживающие в Казахстане граждане, кандасы, иностранцы, имеющие рожденных, усыновленных (удочеренных), а также взятых под опеку детей.

Лица (семьи), имеющие рожденных живыми, усыновленных (удочеренных), а также взятых под опеку детей, сводных детей, если они не учтены в семье другого родителя, имеют право на получение пособия по уходу в случаях, когда лицо, осуществляющее уход за ребенком, не является участником системы обязательного социального страхо-

вания.

За отчетный период пособие по уходу за ребенком до достижения им возраста 1,5 лет получили 123 тыс. человек на сумму 3,6 млрд тенге.

Что касается размеров государственных пособий на рождение и по уходу за ребенком, то они устанавливаются в зависимости от месячного расчетного показателя (МРП), утвержденного на соответствующий финансовый год законом о республиканском бюджете.

С начала 2025 года размеры государственных пособий проиндексированы на 6,5%.

На данный момент размеры пособия на рождение ребенка составляют:

на первого, второго, третьего ребенка — 38 МРП или 149 416 тенге;
на четвертого и более ребенка — 63 МРП или 247 716 тенге.

Пособие по уходу за ребенком до достижения им возраста 1,5 лет выплачивается ежемесячно в следующих размерах:

на первого ребенка — 5,76 МРП или 22 648 тенге;
на второго ребенка — 6,81 МРП или 26 777 тенге;
на третьего ребенка — 7,85 МРП или 30 866 тенге;
на четвертого и более ребенка — 8,90 МРП или 34 995 тенге.

ЗАКОН

СТАРЫЕ ПАСПОРТА БУДУТ ИЗЫМАТЬ ПРИ ОФОРМЛЕНИИ НОВЫХ

ПО СООБЩЕНИЮ ИСТОЧНИКА SPUTNIK, МВД КАЗАХСТАНА ВНЕСЛО ПОПРАВКИ В ПРАВИЛА ОФОРМЛЕНИЯ, ВЫДАЧИ, ЗАМЕНЫ, СДАЧИ, ИЗЪЯТИЯ И УНИЧТОЖЕНИЯ ПАСПОРТА.

В проекте приказа, который находится на обсуждении на портале «Открытые НПА» сказано, что паспорта, подлежащие сдаче в уполномоченный орган, нужно изымать сразу при оформлении нового паспорта.

Вместе с тем, при необходимости временного использования паспорта (до получения нового) у граждан имеется возможность оставить старый паспорт на руках на основании написания произвольного заявления, с указанием причины, - говорится в проекте.

Причина нововведения в том, что выявляются факты вторичного использования недействительных документов. Принятие проекта не повлечет отрицательных социально-экономических, правовых и иных последствий, а также не повлияет на обеспечение национальной безопасности, подчеркнули в МВД.

ОБРАЩЕНИЕ МВД

«СПАСИ ЧЬЮ-ТО ЖИЗНЬ»

МВД ОБРАТИЛОСЬ К КАЗАХСТАНЦАМ С ПРОСЬБОЙ СООБЩАТЬ О НАРКОПРЕСТУПЛЕНИЯХ, ТАКЖЕ ОПУБЛИКОВАНЫ НОМЕРА ДЛЯ АНОНИМНЫХ СООБЩЕНИЙ, ПЕРЕДАЕТ NUR.KZ СО ССЫЛКОЙ НА МЕДИАПОРТАЛ POLISIA.KZ.

Комитет по противодействию наркопреступности МВД обратился к жителям страны из-за «стремительного распространения новых форм наркоугроз» и «вовлечения молодежи в незаконный оборот наркотиков».

В комитете заявили, что казахстанское общество должно объединить усилия «для защиты детей и будущего страны».

Одними мерами правоохранительных органов эту проблему не решить. Призывая каждого из вас не оставаться равнодушным. Обращайте внимание на изменения в поведении детей и подростков. Сообщайте о подозрительных интернет-ресурсах, граффити с кодами и объявлениях, связанных с незаконным сбытом», - призвал и.о. председателя комитета по противодействию наркопреступности МВД Данияр Мейрхан.

Он также сообщил, что МВД публикует контакты для обратной связи по каждому региону.

«Вы можете анонимно и безопасно сообщить важную информацию, которая поможет предотвратить преступление или спасти чью-то жизнь. Снизить вовлеченность несовершеннолетних в наркосреду — наша общая задача. Благодарим каждого, кто не остается в стороне», — добавил Мейрхан.

АВТОТРАНСПОРТ

КОНТРОЛЬ СРЕДНЕЙ СКОРОСТИ ДВИЖЕНИЯ ВВЕДЕН НА ТРАССАХ КАЗАХСТАНА

Национальный оператор по управлению автодорогами международного и республиканского значения АО «НК «КазАвтоЖол» сегодня, 9 апреля 2025 года, обратился к казахстанцам, сообщает Zakon.kz.

Их проинформировали, что на автомобильных дорогах республиканского значения введен контроль средней скорости движения с использованием автоматических комплексов.

В «КазАвтоЖоле» уточнили, что контроль средней скорости действует на следующих участках:

- Астана — Щучинск (ограничение 140 км/ч);
 - Астана — Павлодар (ограничение 140 км/ч);
 - Шымкент — Кызылорда (ограничение 110 км/ч);
 - Шымкент — Тараз (ограничение 110 км/ч);
 - Павлодар — Семей — Калбатау (ограничение 100–110 км/ч);
 - Уральск — граница РФ (Саратов) (ограничение 100 км/ч);
 - Павлодар — граница РФ (Омск) (ограничение 100–110 км/ч).
- «Соблюдайте скоростной режим, чтобы избежать штрафов и обеспечить безопасность дорожного движения», - призвали в нацкомпании казахстанцев.
- О том, что в Казахстане введут среднюю и максимальную скорости движения на дорогах, стало известно в апреле 2024 года.

БӘРЕКЕЛДІ

ТАЛДЫҚОРҒАНДЫҚТАРДЫҢ ТАМАША ТАБЫСЫ

Ел чемпионатында сегіз ойын өткізсе де әлі бір де бір жеңіске жете алмай, оның үстіне соңғы ойынында Көкшетауды «Оқжетпесіне» өз алаңында 1:3 есебімен ұтылып, жетісулық футбол жанкүйерлерінің жүйкесін жұқартып, жерге қаратып жүрген «Жетісу» командасының сүреңсіз ойындары футбол сүйер қауымды қатты қынжылтып отырған қазіргі кезде Астанада келген мына бір ақжолтай хабар көңілімізді бір көтеріп тастады.

Өйткені, ойыншылар қорғаныста да, шабуылда да бір қолдың саласындай жұдырықтай жұмылып ширақ қимылдады. Бір біріне дер кезінде көмекке келіп, ұжымдық ойын өрнегін көрсетті. Соның арқасында қорғанысымыз алын-

Токтасын, Бақбер Әділбай, Аслан Қасымхан, Аян Әжікамал, Айқын Қайратбек, Әділет Дәулет.

Бас бапкермен әңгіме барысында ол әңгіме арнасын көбіне өзінің шәкірттеріне қайы бұра берді. Сондықтан ол жайлы көп

Атап айтқанда, Астана қаласында Қазақстан Республикасы оқу ағарту министрлігі Ұлттық ғылыми-практикалық дене тәрбиесінің ұйымдастыруымен өткен Республикалық Ұлттық лигасының футбол додасында білікті бапкер Оралбек ТОЙЛЫБЕКОВ жаттықтыратын Жетісу облысы орталығы Талдықорған қаласының Байысов орта мектебінің 7-8-сынып оқушыларынан жасақталған футбол командасы 1-орынға ие болды.

Бұл турнирге республиканың түпкір түпкірінен іріктелген 16 команда қатысты. Барлық қарсыластарынан басым түскен жетісулық жас футболшылар мен Алматы қаласының №31 мектебінің ұжымы бас бөйге үшін ақтық ойында кездесті. Ақтық ойын қос команданың бір біріне лайықты қарсылас екенін дәлелдеп берді. Өйткені, қос тайм мен қосымша уақытта да кімнің мықты екенін анықтай алмаған талдықорғандықтар мен алматылықтар жеңімпазды он

бір метрлік айып доптарын соғу арқылы анықтауларына тура келді. Баршаға белгілі мұндай жауапты сәтте атақ даңқы жер жарған атышулы футболшылардың өздерінің жүйкелері сыр беріп, доп соға алмай мүлт кетіп жатады. Абырой болғанда біздің балалар салқынқандылық пен шеберлік танытып бұл лотерея ойынында 5:4 есебімен жеңіске жетті. Сөйтіп, жетісулық өрендер бас жүлдені төбелеріне көтеріп, жеңіс тойын тойлады. Бұған

қоса, талдықорғандық 8-сынып оқушысы Мәлік Мансұр турнирдің үздік ойыншысы болып танылып, арнаулы сыйлықпен марапатталды. Сүйсінерлігі сол, балаларға жеңімпаздың кубогы мен медальдарын еліміздің даңқты қақпашысы, бүгінгі күнде Қазақстан футбол федерациясының вице-президенті қызметіндегі Давид ЛОРИЯНЫҢ өзі тапсырды.

- Бұл жеңіс командалық жеңіс деп сеніммен айтуға болады.

бас қамалға, шабуылымыз жойқын күшке айналды. Сондықтан мен команданың ойыншыларын бөле жара айтпай, бүгін бәрінің есімдерін мақтанышпен атап өткім келеді. Жеңіске жету үшін аянбай еңбектеніп, «Бәрі бірі үшін, бірі бәрі үшін» тер төккендер мыналар: Диас Алпысбай, Мәлік Мансұр, Әлібек Сейтнұр, Санжар Бекетов, Арғынбек Мансұр, Нұралы Қошқарбек, Азамат Жұмабай, Өуезбек Мағжан, Мейіржан Тұраш, Мейірлан

мағлұмат ала алмадық. Осы балаларды жаттықтырып жүргеніне алты жылға жуықтапты. Оған Азат Далабаев та жаттықтырушы ретінде көмек көрестіп жүр екен.

Сөз соңында талдықорғандық оқушыларды тамаша табысымен құттықтай отырып, олардың «Жетісу» командасының келешегі болатынына сенім білдіреміз.

Ш.БАТОВ

VI ЖАСТАР СПОРТ ОЙЫНДАРЫ

ЖАСТАРЫМЫЗДЫҢ ЖАРҚЫН ЖЕҢІСІ

Биылғы жыл жетісулық волейбол сүйер қауым үшін табысты деп ауыз толтырып айтуға болады. Волейболшы қыздарымыз ел чемпионы, кубок және суперкуботы жеңіп алып, мұнымен қоса Азияның чемпиондар лигасында топ жарғаны және енді ел намысын әлдемдік деңгейдегі клубтық турнирде қорғайтын болғаны баршаға мәлім. Бұл спорттың түрін сүйер қауым үшін тағы бір жайдарман жаңалық келіп жетті. Қыздарымыздың жеңісті жолын жастарымыз жалғастырды.

Атап айтсақ, Тараз қаласында 4 жылда бір өткізілетін Қазақстан Республикасының VI жастар спорт ойындарында Жетісудан келген жас волейболшылар Қазақстанның VI жасөспірімдер спорт ойындарының жеңімпаздары атанды, деп хабарлайды облыстық дене шынықтыру және спорт басқармасының баспасөз қызметі.

Волейболдан 2008-2009 жылғы жастар арасында өткен біріншілікте облысымыздың құрама командасы

жаттықтырушы А.Момынгельдиновтың қойған талаптарын бұлжытпай орындап, асқан шеберлік көрсетіп, айқын басымдықпен жеңіске жетті.

Жарыстың қорытындысы бойынша:

- 1 орын - Жетісу облысы
- 2 орын - Тараз қаласы
- 3 орын - Шымкент қаласы

Айта кетсек, жаттықтырушы Айдар Момынгельдиновтың нұсқаулығымен осыған дейін 2017 ж. ҚР IV жастар спорт ойындары және 2021 ж. ҚР V жастар спорт ойындарында да облысымыз жеңімпаз атанған. Сол дәстүрді жалғастырған жасөспірім волейболшыларымыз тағы да топжарып, жерлестерін желпіндіріп тастады.

БАЛАЛАРҒА БАЗАРЛЫҚ!

Құрметті Жетісу облысының спорт сүйер қауымы!

Алғаш рет Жетісу облысында үстіміздегі жылдың 19 сәуірден бастап әр сенбі жексенбі күндері әр аудан және қаланың орталықтарында волейбол, баскетбол, футбол спорт түрлерінен J LEAGUE жобасы басталады. Бұл спорттық жобаға әрбір аудандағы елді мекендердің балалары қатыса алады.

10-15 жас аралығындағы жасөспірімдер футбол, баскетбол және волейболдан іріктеу кезеңге қатысып, өз ауылының намысын ақтық сында қорғайтын болады. Өтінімдер 7su_sport@mail.ru электронды поштасы арқылы қабылданады.

Дүбірлі доданың финалдық ойындары маусым айында Талдықорғанда өтеді. Жеңімпаздар мен жүлдегерлер арнайы сыйлыққа ие болады.

J LEAGUE – СЕНІҢ СПОРТТЫҚ СЕРІГІҢ!

КЕРЕК КЕҢЕС

СУДЫҢ АДАМ АҒЗАСЫНА ПАЙДАСЫ

Су – адам өмірінің ажырамас бөлігі. Денедегі сұйықтықтың мөлшерін сақтау үшін адам күніне 2 литр су ішу керек. Бұлар – су туралы біз білетін қағидалардың бірі ғана. Ал әлем зерттеушілері суды тағы бір қырынан таныды. Олар судың адамның ойлау қабілетіне тигізетін игі әсерін қарапайым тәжірибемен дәлелдеген екен. Ендеше, тәжірибе қорытындыларына назар аударайық.

Су тез шешім қабылдауға көмектеседі

Ұлыбританиялық зерттеушілер судың тың қасиетін анықтау үшін зерттеу сынағын өткізген. Тәжірибе 30-35 жас аралығындағы адамдар арасында өткен. 10 000 адамды тең екі топқа бөліп, интеллектуалдық тест тапсырмаларын орындауды ұсынған. Бір топ таңғы асқа құрғақтай тамақтанған да, екінші топ тек су ішкен екен. Екінші топ бірінші топқа қарағанда сұрақтарға дұрыс және тез

жауап берген екен. Зерттеу қорытындысы судың ойлау жылдамдығын арттырып, тез шешім қабылдауға көмектесетінін дәлелдеген. Сондай-ақ, судың адамның рефлекстік қабілетін арттыратынын да байқаған.

Су мидың қызметін арттырады

Шығыс Лондон Университетінің қызметкерлері осындай шешімге келген. Кезекті емтиханға бір топ студент бір шыны су ішіп кірген. Олар бұл жолы алдыңғы емтихандарына қарағанда 10% дұрыс орындаған екен.

Су қуат береді

Судың адамға берер тағы бір пайдасын Шығыс Лондон Университетінің доценті Крис Паусон дәлелдеген. Судың адам ағзасына қуат беретін ерекше күші бар екен. «Денеміздегі судың қалыпты мөлшерін үнемі бұзып аламыз. Ағзадағы сұйықтықтың аздығы адам өміріне кері әсер етеді. Ми денеге ағзаның «құрғағаны» туралы хабар таратса, дене әлсіреп, талықсу пайда болады», — дейді зерттуші. Шаршап-шалдыққанда немесе бас айналудың, әлсіздіктің алдын алу үшін бір шыны су ішкен дұрыс.

Сын есім сұрағы			Хим. элемент	Табиғи емес	Спорт төрешісі				... Сад-вакaso-ва (әнші)				Орында (син.)				
Төрт түліктің бірі		Сұйық дәрі	... сілкінісі			Бренди	Косме-тика-лық зат		Карта ойыны		Сүйек “қабығы”		Перу астана-сы	Үй бөлігі		Мәлім (син)	Төмен (син)
Бөгде			Ынжық (син)		Пекин перісі		..., ма-лик, шарик				“... де-сем ти-мейді”		Шам түрі	Бас нота		Ата	
	... Ха-йям		Сана (син)		Мото-цикл марка-сы		Ауыл сыйлы-сы	...Анлже-лес		Серт (син)	Жыл аты						“...-на”
	Жүде		“... рұ-лем”		Тарты-су (син.)						Тік ұшақ марка-сы	Жұмалдов (жазушы)					Туша
			... да-рия		Белес (син)		... ха-лайық	Тым (син)	Өмірзақова					Бағла-нова			
	жүрек (сери-ал)	Сән үлгісі (орыс)				... Тур-ман			... Кап-рио (актер)		Кір (син)		Ойын бөлімі (орыс)	Бар....? Сұрау-лық шылау	Сағым	..., -ше	
			Катар астана-сы			Тор (син)		Му.... (көмпит)		Тыныс жолы ауруы						Тәжжі-тов	Қазақ-ы өлшем
... оқушы	Скрип-ка ше-бері	1-ші орыс көлігі		Түтін (син)	Ким ... Сен	Көне пагон	Қыз бұйымы	... де Жа-нейро		2-ші нота	Сұмпа-йы	Ұсақ (син)				Кұрсак	
	... есім			Кір жуу ұнтағы	... Бай-зақов			Қас бояуы				Ұшақ марка-сы		Грек құдайы		... таймс газеті	Пәк түс
			... Ши Мин		Кондоли-за (АҚШ бұрынғы хатшысы)			... мен тер (роман)	Ауру түрі	Соңғы нота			Шай атауы				
Мүфти					...стан кемпір	Кем (син)	Қыс көркі		Таз				Тік ұшақ марка-сы		Ва-шинг-тон		
Араби-ка	4-ші нота	Үлес	Жер бедері					Армян қаласы		Ке-менің бөлігі	Жүйрік жануар	Ислам				Өуен	
			Құлық	Қатты ашу			Тоқ емес	Сұрақ		Жылқы жасы			Сынып (орыс-па)	Тағам (син)			
Сан					Өкелме (ант)	Парсы патша-сы		Иба (син)	Қама-жай				Тышқан үйі	Корей ақыны			Кіші бауыр
Ағыл-...	Ресей ұлты	Қамыс		Бор (син)		Мысыр күн құдайы				Сақал-...		Өзен			Босқа берген-ше досқа ...	Көпшілік (син)	
				Ким ... Дук		Шөже	Грек әрпі			Италия автосы				Усама ... Жа-ден			
Ынғай (син)			Гектар (қысқ)	...- тұрман		Сәле-метсіз ...? Ба, ...		Зым-...	Жак ... Кусто		... Лис-тьев (журн-т)	Бомба	Дауа (син)	Жүздің жарты-сы			
Үнді-лік сиқыр-шы	Жа-ратқан	Би қадамы	Кошо-лек (қаз)	Шын (син)	Шаруа (син)	Қатар (син)		Буы-лым	Күш, қуат			Жылу (син)				Қазақ-ы өлшем	Күйеу анасы
		...-бері				Түрік тағамы	Шығу тегі	... Сина						Бұзақы (син)	Крис ... (әнші)		Авто-мат белгісі
		Түк жоқ				Шуақ (син)			“... адам-ның арқауы”				Алма (ант)	Қоқыс салғыш (орыс)			
	Қырғыз қаласы	Ішкен адам			Алматы сауда үйі			Неміс сазгері		Бор					Ниамей		
Сүйін-бай әкесі	Қырғыз-ша жыр		Танк марка-сы	Сону (син)	Қалың шөп	Түйе-табан	Радио арна			Теле-арна	Африка өзені	Қала (көне)	Джет ...		Әлеп (син)	Әшекей	Ауыз-дың асты
			Араб әрпі		Түйе майы			Сұрау-лық шылау	Бала				Нас (син)	Аргон			Жинап ал
Мекен (син)		Та, ...		Қонжық анасы			Салмақ				Ұшақ марка-сы			Прави-ла (қаз)			
Окоп (қаз)		Киімді бүтіндеу				... -селк					Еріген қар			Орман		Италия астана-сы	

Тарату аумағы: Қазақстан Республикасы

Құрылтайшы: Ырым КЕНЕНБАЙ

Баспахана директоры
Бақберген ТУКИБАЕВ

Редакция алқасы:

Талшын ИЕМБЕРДИЕВА – тілші
Гүлнұр БАЙМҰХАН – тілші
Зарина БЫЖЫБЕК – корректор-журналист

Бас редактор
Баян ТАҢАТАРОВА

Кезекші редактор: Г. БАЙМҰХАН

Газет Қазақстан Республикасы
Мәдениет және ақпарат
министрлігінде
2007 жылғы 27 тамызда тіркеліп,
№ 8639-Г куәлігі берілген.

Газет аптасына бір рет, жұма күні шығады.
Жарияланған мақала авторларының пікірлері
редакция көзқарасын білдірмейді.
Жарнама мен хабарландырулардың мазмұны
мен мәтініне жарнама беруші жауапты.

Газет Талдықорған қаласы, Қабанбай батыр көшесі, 32 үйде
“Алматы-Болашақ” АҚ филиалы
“Офсет” баспаханасында басылады.

Редакция мекенжайы: 040000, Талдықорған қаласы,
Қабанбай батыр көшесі, 32-үй, екінші қабат.

Телефондары: 8(7282) 41-11-70, 41-11-42;
E-mail: alatau.offset@mail.ru, www.alatau.kz@mail.ru
Сайты: alatau_gazeti
Газет 07.08.2000 жылдан бастап қазақ және орыс
тілдерінде аптасына бір рет - жұма күні шығады.

Таралымы 2700
Тапсырыс № 499

Индекс 15534

Меншік иесі
“АЛМАТЫ-БОЛАШАҚ” АҚ